

INTERNATIONAL
SCIENCE REVIEWS

№4 (2) 2021

Social Sciences series

International Science Reviews

Social Sciences series

Published since 2020

No. 4 (2) / 2021

Nur-Sultan

EDITOR-IN-CHIEF:

Doctor of Historical Sciences, Professor
Shaikhutdinov M.Y.

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

Doctor of Jurisprudence, Professor
Amandykova S.K.

EDITORIAL BOARD:

Irsaliyev S. A.	- Candidate of Agricultural Sciences, President AIU, (Kazakhstan)
Sarsenbay N. A.	- Candidate of Economic Sciences, (Kazakhstan)
Somzhurek B.Zh.	- Candidate of Historical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Amandykova S.K.	- Doctor of Jurisprudence, Professor (Kazakhstan)
Kazhyken M. Z.	- Doctor of Economic Sciences, (Kazakhstan)
Toxanova A.N.	- Doctor of Economic Sciences, (Kazakhstan)
Akhmadiyeva Zh.K.	- Candidate of Pedagogical Sciences, Associate professor (Kazakhstan)
Laumulin M. T.	- Doctor of Political Sciences, (Kazakhstan)
Orlova O.S.	- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Russia)
Jacek Zaleśny	- Doctor of Jurisprudence, Professor (Poland)
Francisco Javier Diaz Revorio	- Dr. hab., Professor (Spain)
László Károly Marác	- PhD (The Netherlands)
Verbitskiy A.A.	- Doctor of Pedagogy, Academician of the Russian Academy of Education (Russia)

Editorial address: 8, Kabanbay Batyr avenue, of.316, Nur-Sultan, Kazakhstan, 010000
Tel.: (7172) 24-18-52 (ext. 316)
E-mail: social-sciences@aiu.kz

International Science Reviews
Social Sciences series

Owner: Astana International University
Periodicity: quarterly
Circulation: 500 copies

«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series No 4

МАЗМҰНЫ

Секция
ҚҰҚЫҚ

КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

Акопян Л.А.

САЙЛАУ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ.....11

АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚ

Больбат П.Н.

АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ ӨКІЛДІК ИНСТИТУТЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ
ТАРИХЫ.....21

Анферова О.А.

БӨЛЕКШЕ САУДА БОЙЫНША МӘМІЛЕЛЕР ЖАСАСУДЫҢ ӨЗГЕШЕ
ТӘСІЛДЕРІ.....29

Перепадя О.А.

КОРПОРАТИВТІК ҚҰҚЫҚТАРДЫ ҚОРҒАУ: БІРҚАТАР МӘСЕЛЕЛЕРІ..38

Станкевич Г.В., Вильгоненко И.М.

ЗАҢДЫ ТҰЛҒАЛАРДЫҢ КЕЙБІР САНАТТАРЫНЫҢ ТӨЛЕМ
ҚАБІЛЕТСІЗДІГІН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....43

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

Бабаян Р.А.

СУ АСТЫНДАҒЫ МӘДЕНИ МҰРА ОБЪЕКТІЛЕРІН САҚТАУ ЖӘНЕ
ПАЙДАЛАНУДЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ПРАКТИКАСЫ.....51

ЖАС ІЗДЕНУШІЛЕР

Байболова М.Б.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ПАНДЕМИЯ КЕЗЕҢІНДЕ
ПАЙДАЛАНЫЛАТЫН КЕЙБІР ҰҒЫМДАРДЫ ЗАҢНАМАЛЫҚ
АЙҚЫНДАУ ТУРАЛЫ МӘСЕЛЕ ТУРАЛЫ.....58

Қорабаева Ж.С.

МЕДИАЦИЯ АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ
НЫСАНЫ РЕТІНДЕ.....66

Үдербай С.С.

ЖӘБІРЛЕНУШІЛЕРГЕ ӨТЕМАҚЫ ӨНДІРУДІ МӘЖБҮРЛЕП ОРЫНДАТУ
МӘСЕЛЕЛЕРІ.....71

Бекишева М.О.

КӨМЕЛЕТКЕ ТОЛМАҒАНДАРҒА ЖЫНЫСТЫҚ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ
ЖАСАҒАНЫ ҮШІН ҚОСЫМША ЖАЗА РЕТІНДЕ АТА-АНА
ҚҰҚЫҒЫНАН АЙЫРУ.....78

**«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series No 4**

СОДЕРЖАНИЕ

**Секция
ПРАВО**

КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО

Акопян Л.А.

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЗАЩИТЫ ИЗБИРАТЕЛЬНЫХ ПРАВ.....11

ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО

Большат П.Н.

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ ИНСТИТУТА ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОГО
ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА.....21

Анферова О.А.

ИНЫЕ СПОСОБЫ ЗАКЛЮЧЕНИЯ СДЕЛОК НА ТОРГАХ.....29

Перепадя О.А.

СПОСОБЫ ЗАЩИТЫ КОРПОРАТИВНЫХ ПРАВ: НЕКОТОРЫЕ
ВОПРОСЫ.....38

Станкевич Г.В., Вильгоненко И.М.

ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТИ ОТДЕЛЬНЫХ КАТЕГОРИЙ ЮРИДИЧЕСКИХ
ЛИЦ.....43

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

Бабаян Р.А.

МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА СОХРАНЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
ОБЪЕКТОВ ПОДВОДНОГО КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ.....51

МОЛОДЫЕ УЧЕНЫЕ

Байболова М.Б.

К ВОПРОСУ О ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ ОПРЕДЕЛЕНИИ НЕКОТОРЫХ
ПОНЯТИЙ, ИСПОЛЬЗУЕМЫХ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ В РЕСПУБЛИКЕ
КАЗАХСТАН.....58

Корабаева Ж.С.

МЕДИАЦИЯ КАК ИННОВАЦИОННАЯ ФОРМА ЗАЩИТЫ ПРАВ
ЧЕЛОВЕКА.....66

Удербай С.С.

ВОПРОСЫ ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ИСПОЛНЕНИЯ КОМПЕНСАЦИИ
ПОТЕРПЕВШИМ.....71

Бекишева М.О.

ЛИШЕНИЕ РОДИТЕЛЬСКИХ ПРАВ КАК ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ
НАКАЗАНИЕ ЗА ПОЛОВЫЕ ПОСЯГАТЕЛЬСТВА В ОТНОШЕНИИ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ.....78

«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series No 4

CONTENT

Section
LAW

CONSTITUTIONAL LAW

Hakobyan L.O.

SOME PROBLEMS OF ELECTORAL RIGHTS PROTECTION.....11

CIVIL LAW

Bolbat P.N.

THE HISTORY OF THE FORMATION OF THE INSTITUTE OF CIVIL REPRESENTATION.....21

Anferova O.A.

OTHER ABILITIES TO CONCLUDE DEALS AT AUCTIONS.....29

Perepadya O.A.

WAYS TO PROTECT CORPORATE RIGHTS: SOME QUESTIONS.....38

Stankevich G.V., Vilgonenko I.M.

FEATURES OF LEGAL REGULATION OF INSOLVENCY OF CERTAIN CATEGORIES OF LEGAL ENTITIES.....43

INTERNATIONAL LAW

Babayan R.A.

INTERNATIONAL PRACTICE OF CONSERVATION AND USE OF OBJECTS OF UNDERWATER CULTURAL HERITAGE.....51

YOUNG RESEARCHES**Baybolova M.B.**

ON THE ISSUE OF LEGISLATIVE DEFINITION OF SOME CONCEPTS
USED DURING THE PANDEMIC IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN...58

Korabayeva Zh.S.

MEDIATION AS AN INNOVATIVE FORM OF HUMAN RIGHTS
PROTECTION.....66

Uderbay S.S.

ISSUES OF ENFORCEMENT OF COMPENSATION TO VICTIMS.....71

Bekysheva M.O.

DEPRIVATION OF PARENTAL RIGHTS AS AN ADDITIONAL
PUNISHMENT FOR SEXUAL ASSAULT AGAINST MINORS.....78

SOME PROBLEMS OF ELECTORAL RIGHTS PROTECTION

Hakobyan L.O.

Head of the Legal Department
of the Central Election Commission of the Republic of Armenia,
Candidate of Law,
Associate Professor of the Department of Theory of Law and Constitutional Law Institute of
Law and Politics of the Russian-Armenian University
Republic of Armenia, Yerevan
liliah@elections.am

Abstract. The article is devoted to the problems of the protection of civil rights in the electoral legislation, the development of the electoral process, ways and means of protecting the rights and interests of citizens in the electoral system, as well as analysis of enforcement practices to resolve disputes about guarantees of the electoral rights of citizens.

Keywords: suffrage, legislative system, guarantee, electoral process, enforcement, protection of electoral rights.

The protection of human and civil rights undoubtedly remains one of the main functions of any modern democratic State. Depending on what kind of subjective composition we are talking about and what are the mechanisms for protecting these specific rights, various assessments of the effectiveness of the protection presented are given.

Speaking about the protection of electoral rights, it is necessary, first of all, to address the circle of subjects of electoral law. There is no single approach in the legal literature to the question of what is the full list of subjects of electoral law and participants in electoral processes. Without going into theoretical disputes on this issue, we note that the approach that the main subjects of electoral law and electoral processes are voters and the elected (candidates, parties and party blocs) is indisputable. It is also indisputable that the active participants in the electoral processes in the Republic of Armenia are proxies, observers, accredited media representatives, election commissions of various levels, members of election commissions, etc.

According to the RA Constitutional Law "Electoral Code of the Republic of Armenia" (hereinafter - the RA Electoral Code or the RA IC), the protection of electoral rights can be carried out in an administrative or judicial manner.

The Armenian electoral legislation has undergone many changes to ensure the protection of citizens' electoral rights.

Within the framework of this scientific article, I would like to turn to the established law enforcement practice for the protection of electoral rights in an administrative manner.

Turning to the issue under consideration, two groups of participants in the electoral law can be distinguished:

1) participants who usually do not apply for the protection of their electoral rights. This group mainly includes voters, election commissions, and often also elected.

It should be noted that the most significant obstacle to citizens exercising their right to vote for many years has been the entry of data about a citizen into the voter lists.

The current RA IC, in our opinion, quite clearly regulated the issues of compiling the list of voters. Thus, according to Article 10 of the RA IC, on the basis of the Register of Voters of the Republic of Armenia, a list of voters of the municipality by polling stations is compiled, which, according to Article 2 of the Electoral Code, includes persons who have the right to vote during the relevant elections.

At each election, a voter may be included in only one list of voters. During elections to the National Assembly, voters registered in another municipality, no later than 10 days before the voting day, submit to the head of the authorized body or its relevant subdivision (hereinafter referred to as the authorized body) an application for temporary withdrawal from the list of voters at the place of registration, indicating the address of the location on the day of voting.

The authorized body, within three days after receiving the application, temporarily removes the voter's data from the list of voters at the place of registration and adds them to the list of voters of the polling station at its location.

Voters who are not registered in the Republic of Armenia, in order to participate in voting during the elections to the National Assembly, not later than 10 days before the voting day, submit to the authorized body an application for temporary inclusion in the list of voters, indicating the address of their place of residence in the Republic of Armenia on the voting day. The authorized body, within three days after receiving the application, shall include the voter in the list of voters of the polling station at his location in the Republic of Armenia on the day of voting and provide him with a certificate of this.

There are regulatory features concerning certain categories of voters, among which the RA IC includes members of precinct election commissions, police officers, military personnel, voters who are on inpatient treatment, and persons in penal institutions.

Over the past few years, the election commissions have not received applications from voters to protect their right to vote. Taking into account the fact that even on the day of voting, voters have the opportunity to be included in additional lists compiled on the day of voting, on the basis of a certificate issued by the passport and visa office, this kind of issues can be considered resolved.

So, within the framework of the extraordinary parliamentary elections of 2018, about 200 certificates were issued throughout the country on the inclusion of a citizen in additional voter lists compiled on the day of voting. In 2021, as part of the early parliamentary elections, this number turned out to be slightly higher, which was mainly due to the results of the 44-day war. Moreover, for the first time in the last 10 years, many voters were forced to restore their right to be included in the voter list in court. In our opinion, the problems that arose with the inclusion of citizens in the voter lists in this case occurred solely because of the imperfection and inconsistency of the work of the authorized body, which led to undistorted law enforcement practice.

These cases are rather exceptions confirming the rules. From this point of view, it can be stated that in recent years there has been extremely poor practice in Armenia to protect the electoral rights of citizens as voters (both administratively and in courts), which indicates that citizens do not encounter obstacles to the realization of their rights. The legal regulation on this issue is quite clear and definite, because, as it seems to us, we face the need to protect the rights of voters to the least extent.

2) As for the protection of the electoral rights of other subjects who often apply for the protection of their (and not only) electoral rights, which include observers, proxies, media representatives, public organizations that have accredited their observers, things are more complicated here.

Part 3 of Article 48 of the RA IC states:

"Resolutions, actions (inaction) election commissions may appeal:

1) everyone, if he considers that his subjective electoral right established by this Code has been violated or may be violated;

2) a trustee, if he considers that his right or the right of his principal established by this Code has been violated;

3) an observer or visitor, if he considers that his right established by this Code has been violated;

4) a representative of the mass media, if he considers that his right established by this Code has been violated;

5) an authorized representative of a party participating in the elections, if he considers that his right, established by this Code, or the right of his proxy party, or the right of a candidate included in the electoral list of the party, has been violated."

For certain categories of issues, the RA IC also refers to a specific subjective composition and designates a completely allotted time and procedure for appeal. For example, according to parts 9 and 11 of Article 48 of the RA IC, an application for invalidation or invalidation of the registration of the electoral list of a party participating in the elections and a candidate included in the electoral list of the party may be submitted only by the party participating in the elections, and only to the election commission that registered the given party, and at the same time the application must be submitted no later than 2 days before the voting day – before 18.00 hours. The Election Commission shall consider this application and adopt a resolution on it within 5 days after receiving the application, but no later than on the day preceding the vote - before 12.00 o'clock.

Thus, the RA IC determines on each specific issue:

- 1) the subjective composition of complainants,
- 2) the instance where you can file a complaint,
- 3) terms of appeal,
- 4) terms of consideration.

The most problematic in this regard in the framework of law enforcement practice in the election commissions in Armenia has become a huge number of applications from subjects of electoral law, whose rights in the circumstances specifically presented are not affected in any way.

For example, in Armenia, the practice of appealing decisions, actions (inaction) of precinct election commissions by public organizations that accredited observers at certain elections in order to protect the rights of observers is widespread, despite the fact that the observers themselves have no complaints.

Or appeal against decisions, actions (inaction) of precinct election commissions by observers in order to protect the rights of voters in the event that the voters

themselves believe that there was no violation of their rights. In our opinion, in such situations we have to talk about the abuse of the right by the participants of the electoral right in the exercise of their right to appeal.

Issues of abuse of law within the framework of public law have recently increasingly attracted the attention of legal scholars. As it was said, this issue is also relevant from the point of view of legal regulation and law enforcement practice of the Republic of Armenia in the implementation of the right to appeal within the framework of the protection of electoral rights.

Consideration of applications and complaints in administrative bodies in the Republic of Armenia is regulated by the Law of the Republic of Armenia "On the Basics of Administrative Activity and Administrative Proceedings", according to which administrative proceedings are initiated on the basis of an application or on the initiative of an administrative body, and administrative proceedings based on an application or complaint are considered initiated from the moment the application or complaint is filed, except in cases when the application is returned or forwarded to the appropriate administrative body.

Part 1 of Article 47 of the RA Electoral Code states: "Administrative proceedings in the Central and District Election Commissions are carried out in accordance with the Law of the Republic of Armenia "On the Basics of Administrative Activity and Administrative Proceedings" with the specifics and within the time limits established by this Code.

The legal regulation of this issue, on the one hand, should ensure the inviolability of the protection of electoral rights, on the other hand, should provide for such mechanisms and procedures for the protection of electoral rights that will be feasible and effective.

The general rules for the protection of electoral rights provided for in Articles 47-49 of the RA IC, in our opinion, are capable, on the one hand, of ensuring adequate protection of electoral rights, on the other hand, are fully implemented within the framework of a systemic connection with other legal regulations provided for by the RA Electoral Code.

Problems arise only when we encounter abuse of the right, both on the part of election commissions and on the part of participants in the electoral process. So, for example, according to part 7 of Article 48 of the RA IC, according to applications received on the day of voting and after the day of voting, but no later than 2 days before the deadline set for summing up the results.

The central and district election commissions are responsible and adopt resolutions on them before summing up the election results, and the district election commissions during the elections to the National Assembly - one day before the deadline set for summing up the election results. Elections in the Republic of Armenia are held on Sundays. Applications and complaints on violations of the voting procedure can be submitted to the relevant district commission before 11.00 on Tuesday, and resolutions on them during the elections to the National Assembly must be adopted no later than Saturday, since the deadline for summarizing the election results is 7 days, that is, the Sunday following the voting day.

Despite the fact that only 4-5 days are allotted for the adoption of resolutions on complaints, and depending on the number of complaints filed, such a short period may be problematic, however, practice shows that even in cases where only one complaint is filed, the district commissions take decisions on them within the possible deadline or closer to it.

This situation causes adverse consequences for the complainants, as they have 3 days to appeal the decisions of the district commissions either to the CEC or to the administrative court. In this case, the decisions of the district commissions are appealed after the final generalization of the election results, and such decisions can no longer affect the election results, affect them, and, in fact, they can be considered irrelevant.

Thus, despite the fact that taking decisions on complaints on the last day of the deadline established by law, the commission acts lawfully, however, in our opinion, such legal regulation makes it possible for the district commission to abuse the right.

On the other hand, according to the established practice, complainants often file complaints about circumstances that are already set out in the register on their own initiative, that is, these circumstances will already be considered by the district commission, and these circumstances mainly do not concern the rights of the complainants themselves. Thus, it is possible to load election commissions so much as to put them in a hopeless situation.

Such exercise of the right to appeal, in our opinion, is an abuse of the right to appeal, in which the complainant is not trying to restore his violated rights or stop their possible violation, but only trying to create the impression that there were many violations during the voting or during the electoral process in general.

The RA IC provides for some features of administrative proceedings in election commissions. For example, only within the framework of administrative proceedings in election commissions can such a legal institution as refusal to initiate administrative proceedings be applied. According to part 1 of Article 49 of the RA IC:

"1. The application submitted to the election commissions must be signed by the applicant, include his name, surname, address of the applicant, the date of submission. The application may also include the applicant's phone number and email address. The application must define the applicant's claim and provide the applicant's reasons. The application must be accompanied by possible evidence.

If the application is submitted through a representative, a power of attorney issued in accordance with the procedure established by law must also be submitted.

A copy of the document (certificate of the established sample) certifying the status of the applicant must be submitted in the appendix to the applications submitted by the candidate, proxy, observer, representative of the mass media, member of the election commission, authorized representative.

Applications that do not include data about the applicant or include false data submitted with abuse of rights, applications filed by an unauthorized person, as well as applications filed in violation of the requirements established by paragraph two of this part, are not considered, administrative proceedings are not initiated on them, and election commissions issue a resolution on refusal to initiate administrative proceedings on them. In this case, the election commission has the right to carry out administrative proceedings on its own initiative."

This tool makes it possible to cope very effectively with a situation when applications and complaints are filed not to protect electoral rights, but to simulate the presence of many violations in order to influence the assessment of the quality of organized and conducted elections. However, it seems to us that this toolkit is not enough to effectively protect electoral rights, since in the shortest possible time provided for by the Electoral Code of the Republic of Armenia, within the framework of electoral processes, it is necessary to have time to consider all complaints and applications submitted by eligible persons in a timely manner, and speculation of such opportunities can put the Central and District election Commissions in a hopeless situation. Such a problem can become unsolvable.

As a result of the analysis of the RA electoral legislation and the law enforcement practice of election commissions, it can be concluded that the imperfection of legislative regulation can create fruitful ground for abuse of the right both by the administrative body (election commissions) and by the applicant.

In our opinion, both the law enforcement practice of election commissions in this matter and the electoral legislation should be reviewed.

To provide such a balanced legal regulation of the exercise of the right to appeal within the framework of the protection of electoral rights that:

- firstly, to exclude the possibility of non-fulfillment by election commissions of their powers aimed at the realization and protection of human rights;
- secondly, to ensure that the appeal process does not become an end in itself and does not set the sole purpose of "loading" the administrative body.

For these purposes, for example, it is necessary to legislate the requirement that an administrative body is obliged to initiate administrative proceedings on its own initiative, if an unpleasant administrative act is to be adopted as a result of its results and the administrative body has all the information necessary for this production. The current electoral legislation provides for a very wide discretion for election commissions in matters of initiating administrative proceedings on their own initiative. Or should the election commissions, if possible, consider applications and complaints within such a time frame to ensure that they can be appealed in a timely, effective and relevant manner, that is, not to bring the situation to the point that complaints about these decisions can be filed only after the final summary of the election results.

On the other hand, it is necessary to legislate mechanisms for declaring an application inadmissible if, on the same grounds and with the same requirement, the applicant has already exercised his right to appeal in some form, and also legislate the right of an administrative body not to consider such applications (complaints) by applying a legally established "filtering system".

In fairness, it should be noted that the RA IC states that administrative proceedings are not initiated on applications filed with abuse of law and a decision is made to refuse to initiate administrative proceedings. However, there is no such law enforcement practice in the activities of election commissions.

In foreign countries, in order to achieve the above-mentioned balance in the regulation of the right to appeal, the consolidation of legal regulation is practiced, in which the "proper" or "proper" realization of the right to appeal is achieved by widely informing citizens. For example, the Administrative Procedures Act of the Canton of Basel-Land (Switzerland) of 1988 establishes that in Switzerland an order has a clear designation that it is an order, contains a justification and explanation of the right of appeal, as well as a detailed explanation of the form, methods of appeal and the procedure for filing a complaint.

There are other ways and methods that can collectively provide a balanced legal regulation in which it is possible to exclude or minimize the possibility of abuse of the right both by the administrative body and by the applicant, and only in this way can effective protection of electoral rights be ensured.

Bibliographic list

1. Akchurin A.R. The procedure for protecting the electoral rights of citizens in the Russian Federation: abstract of the dissertation ...cand. jurid. sciences': 12.00.02 / Russian Academy of State Services under the President of the Russian Federation. M., 2007. 25 p.
2. Andreeva L.A. Regulation of passive suffrage in the elections of heads and deputies of local self-government bodies / Issues of modern jurisprudence / Collection of articles based on the materials of XXXX-XL International scientific and Practical conference No. 78 (39). Novosibirsk. SIBAK Publishing House, 2014. pp. 34-44.
3. Andreeva L.A. The role of the regional legislator in the formation of the regulatory framework and the organization of the rule-making process of local self-government bodies //Socio-economic and legal problems of the region's development: Materials of the All-Russian Scientific and Practical Conference. X Makarkin. sci. readings / Mordovians. humanitarian. in-T. Saransk: 2010. pp. 306-309.
4. Antoshina N.M. Political and legal foundations of the realization of citizens' electoral rights in modern Russia. M., 2001.
5. Vdovin, D.N. Some problems of improving judicial protection of the electoral rights of citizens of the Russian Federation // Legal World. 2006. No. 6.
6. Hasanov K.K. Electoral law. M.: UNITY-DANA: Law and Law, 2007. 351 p.
7. Ivanchenko A.V., Lyubarev A.E. Russian elections from perestroika to sovereign democracy. 2nd ed., ispr. and add. M.: Aspect Press, 2007. 232 p.
8. Kulesh N. Comparative legal analysis of foreign legislation in the field of regulation of administrative procedures. Minsk, 2007, p. 53 / Source: <https://www.twirpx.com/file/679019/> / (date of request: 11.10.2021)
9. Romanova E.L. Features of municipal electoral law and its place in the electoral system of the Russian Federation. // Law and Politics. 2009. № 8.

САЙЛАУ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Түйін. Мақала сайлау заңнамасындағы азаматтық құқықтарды қорғау мәселелеріне, сайлау процесінің дамуына, сайлау жүйесінде азаматтардың құқықтары мен мүдделерін қорғаудың жолдары мен құралдарына, сондай-ақ дауларды шешудегі құқық қолдану тәжірибесін талдауға арналған. Сонымен қатар, азаматтардың сайлау құқықтарының кепілдіктеріне қатысты мәселелер қарастырылады.

Кілт сөздер: сайлау құқығы, заңнама жүйесі, кепілдіктер, сайлау процесі, құқық қолдану, сайлау құқықтарын қорғау.

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЗАЩИТЫ ИЗБИРАТЕЛЬНЫХ ПРАВ

Аннотация. Статья посвящена проблемам защиты гражданских прав в избирательном законодательстве, развитию избирательного процесса, способам и средствам защиты прав и интересов граждан в избирательной системе, а также анализу правоприменительной практики по разрешению споров о гарантии избирательных прав граждан.

Ключевые слова: избирательное право, система законодательства, гарантии, избирательный процесс, правоприменение, защита избирательных прав.

THE HISTORY OF THE FORMATION OF THE INSTITUTE OF CIVIL REPRESENTATION

Bolbat P.N.

PhD, Associate professor,
Head of the Department of International Law,
Justice and of the Law Institute of the Pyatigorsk State University,
paula-d@yandex.ru

Annotation: the article is devoted to the study of the evolution of legal regulation of representation as a legal phenomenon, its place in the system of legal relations at different stages of the formation of the branch of civil law. Special attention is paid to the Russian legislation. The question of the concept and legal nature of representation and authority is one of the most debatable of all, touched upon by us in the monograph. Unlike most of the institutions of civil law, developed by Roman lawyers and borrowed by European and later Russian law, the doctrine of representation, as well as the institution of representation, developed in its own way. Historical and legal research of the Institute of representation will allow to trace tendencies of this legal phenomenon, to reveal regularities and to use the received material for further research of Institute and the answer to questions put initially about the legal nature of representation and authority.

Key words: subjectivity, representation, compulsory representation, voluntary representation, Roman law, Russian law, periodization, guardianship, contract of assignment (power of attorney).

For Roman private law in the archaic and pre-classical periods, the absolute principle was strict "subjectivity" [11, p. 117] of rights, i.e. binding legal relations represented a strictly personal relationship between the creditor and the debtor [9, p. 123] with some changes. Thus, in the initial era of civil law, the unconditional principle of independence in the legal sphere prevailed, [11, 118] i.e., every person was obliged to personally acquire rights for himself and defend them in a dispute.

Pantelishina O.V. correctly notes that the trend in the development of representation as an emerging legal institution of representation based on the law (mandatory) and developing towards free, contractual representation, and also states the development of the principle aimed at derogating from personal participation in civil turnover. [13, p. 7] So in this period of history we can only talk about mandatory representation. The law establishes guardianship, which is "the care and representation established by law for such people who cannot or cannot properly take care of their personality and their property at all ... by youth, by illness, mental or physical, by

insane extravagance" [2, pp. 55-56]. There were two types of guardianship: tutela (guardianship in the proper sense), established over minors and women, and cura (guardianship) - over the insane and feeble-minded, minors (under 25 years of age), wasters and persons with physical disabilities (mute, deaf, blind). [2, 3, 14]

The acquisition of rights as a result of the actions of another person also stems from the manus - the power of the head of the family (paterfamilias) over all who are part of the familia, and the possession of a slave. Everything that was acquired by slaves and family members automatically became the property of the household owner, with the only difference that family members acted "on their own", and slaves - "on behalf of the master" [14, pp. 283, 294-295]. We cannot consider these relations as representative in the strict sense, since the former were not full-fledged subjects of law, slaves generally had the status of a thing - that is, they were an object of law. Yu. The Baron still considers them as representative. [1, c. 42].

Representation in Roman law, Yu. Baron divides into 2 types: representation in the expression of the will (the representative must bring the will of the other to the attention of a third person) and representation in the will (the representative must himself, instead of the other, compose the will and then express it to a third person). [1, c. 39].

Genesis of representation in Roman law Yu . The Baron presented as follows.

1. According to the ancient ius civile, the use of messengers was allowed (representation in the expression of will). When a person was authorized to conclude a transaction (representation in the will), the "representative" became obligated under the transaction, and in order to establish relations between the "represented" and a third person, the "representative" must cede his rights under the transaction to the "represented". [1, c. 40].

2. In the future, the practical need for direct representation for developing commodity-money relations became more and more obvious, which led to reforms of the provisions on "representation". However, Roman lawmakers have not deviated from the principle of personal participation in the transaction. Thus, the praetor law leaves in force the obligations arising between the "representative" and the third counterparty, in addition, there are also obligations between the represented and the third counterparty, the content of which is the same as the obligations between the "representative" and the third counterparty. The new obligations were implemented through a special claim. [1, c. 41].

3. According to the law of Justinian, an enforcement action for recovery from the defendant (*actio iudicati*) in favor of or against the representative, as a general rule, is transferred to the representative himself in the process.

So, representative relations in the sense of Roman law arose, in addition to the already mentioned grounds (for the householder - from *manus* and slave ownership): for the shipowner - from the actions of the ship's captain appointed by him; for the owner of the enterprise - from the actions of the *institutiona* (a person in charge of someone else's industrial enterprise industry, which includes the conclusion of civil transactions); [6, p. 3-4]. from the contract of assignment (*mandatum*).

Under the contract of assignment, the principal (*mandant*) assigns, and the attorney (*mandatary*) assumes the execution of any actions. [9, c. 156]. The mandate holder acquired rights and obligations in his person, of which he then "ceded" the first to the mandate holder, and demanded guarantees from him regarding the second." [11, p. 119]. The mandate is in many ways similar to a modern contract of assignment, but certain points require attention. The mandate is gratuitous, otherwise it is null and void. The assignment was allowed not only in the interests of the *mandant*, but also of a third person, which allows us to distinguish five types of assignment: 1) in the interests of the mandate holder; 2) in the interests of a third person; 3) in the common interest of the mandate holder and a third person; 4) in the common interest of the mandate holder and the mandate holder; 5) in the common interest of the mandate holder and a third person. [9, c. 156].

As for Russian law, we already see the beginnings of the institution of representation in the first written sources. Thus, Russian Pravda knows the contract of assignment, which has been in contact with the representative office for a long time. [8, p. 17]. Also in the rules on inheritance (article 99, A lengthy edition of the Russian Truth [15, p. 9-27].) there are provisions regulating legal representation: if after the death of the father there are young children who are unable to take care of themselves, and their mother marries, the next of kin takes them together with the estate under guardianship until adulthood. [15, p. 23]. These norms did not undergo major changes until the XIX century.

For a long period of time, the legislator paid significant attention to mandatory representation. The institute of voluntary representation received in-depth development in the XIX-XX centuries due to the complication of legal relations in general and civil law, in particular.

During this period, the main signs of representation were revealed, such as: the representative does not act for himself, but in the name of others, from the legal actions that he performs, consequences follow for the one for whom he acts [12, 15]; the

representative, when concluding a transaction on behalf of the representative, expresses his own will, and therefore must have legal capacity; [10, 12, 16] both citizens and legal entities can be represented, etc.

Jurists of the XVIII-XIX centuries noted the independence and independent development of the institution of representation in Russia, and not without reason. Volman I.S. pointed out that in Russian legislation, "legal" representation on behalf of minor children in the "Western European" sense was not established. [4, p. 30] In the Russian legislation of the late XIX - early XX century, custody of a person and custody of the property of a minor were separated. [5, p. 392] As long as at least one parent is alive, there can be no custody of a person. In property custody, parents are in the same conditions with outsiders. At the same time, the guardian is entitled to remuneration in the amount of 5% of the income of the minor annually (Article 284 of Volume X of Part 1 of the Code of Civil Laws). [5, p. 254] Guardians are liable with their property if the minor has suffered losses due to his fault (Article 290 of Volume X of Part 1 of the Code of Civil Laws).

In addition, the law provided for the establishment of guardianship over the deaf and dumb, spendthrift, over the insane. The provisions on these types of guardianship practically repeat the provisions on custody of minors.

Voluntary representation was thoroughly and comprehensively investigated by N. Nersesov in the work "The concept of voluntary representation". N. Nersesov examines in detail the relationship of representation with other related legal relations. In addition, he highlights the signs of voluntary representation: a) representation is a legal concept; b) the representative must have the will necessary at the request of the law to perform legal actions in general; c) the direct transfer of rights and obligations under the transaction made by the representative to the represented; d) the representative must have the necessary authority. He also defines the authority as a unilateral act of the will of the represented.

The grounds for voluntary representation were a contract of assignment (power of attorney), a contract of employment (Chapter 1 of the Commercial Charter), a contract of trade attorney (Article 32 of Chapter 2 of the Commercial Charter). [7, 82] On the basis of a power of attorney agreement, a letter of faith was issued (in modern legislation, a power of attorney agreement is called a contract of instruction, and a letter of faith is a power of attorney). The letter of credence was considered only as an integral part of the contract of assignment, and not as an independent document. [9, p. 562] The power of attorney is notarized. [3, c. 19] The rights and obligations of the parties under the contract of assignment, as well as the main provisions under this contract, are similar to those currently existing.

Significant changes in the regulation of representation relations were introduced by the Civil Code of the RSFSR of October 31, 1922. The provisions on representation were transferred to the general part in Chapter 4 "Transactions". There is some transformation of the terminology of the representation, the foundations have been laid for separating the power of attorney from the contract of assignment. Only three articles were devoted to representation, which reflect the main provisions on representation: transactions made by a representative on behalf of a representative are binding on the representative and generate rights and obligations directly for him; the representative may not make transactions on behalf of the represented person either in relation to himself personally or in relation to a third party, whose representative he is at the same time.

At the same time, it was established that transactions could be made through representatives (Article 38 of the Civil Code of the RSFSR). The possibility of performing other legal actions through a representative is said only in relation to the contract of instruction. From the definition contained in Article 251 of the Civil Code of the RSFSR, according to which, under the contract of assignment, one party (attorney) undertakes to perform at the expense and on behalf of the other party (principal) the actions entrusted to him by the principal, it can be concluded that the subject of the contract of assignment includes the commission by the attorney on behalf of the principal not only legal, but also actual actions. Article 264 of the Civil Code of the RSFSR established the obligation to issue a power of attorney for the attorney to perform actions on behalf of the principal. The general rule was the requirement to comply with a simple written form of power of attorney. A notarial certificate was required if: 1) actions must be committed in relation to a government body or an official; a power of attorney has been issued for the management of property (Articles 265, 266 of the Civil Code of the RSFSR). Transfer of trust was allowed if the attorney was authorized to do so by the contract of assignment or forced to do so by force of circumstances in order to protect the interests of the principal (Articles 254, 273 of the Civil Code of the RSFSR).

The Civil Code of the RSFSR of 1964 significantly expanded the regulation of the institution of representation. The rules on representation are separated into a separate chapter. In addition, the rules on power of attorney are included in this chapter. Thus, there was a complete separation of the power of attorney from the contract of assignment. This chapter also contains an article defining the consequences of concluding a transaction by an unauthorized person. Article 62 of the Civil Code of the RSFSR defined the grounds for representation: a power of attorney, an indication of the law, an administrative act. In addition, the Civil Code of the RSFSR regulated in detail the consequences of termination of the power of attorney.

In the legal literature in the 40-70s, a number of serious works on representation appeared. The greatest contribution to the consideration of representation and powers in Soviet civil law was made by V.A. Ryasentsev, V.K. Andreev and E.L. Nevzgodina. In particular, Ryasentsev V.A. wrote a dissertation for the degree of Doctor of Law "Representation in Soviet civil law" in 1948. In addition, this author has published a number of articles in periodicals. Andreev V.K. owns the work "Representation in civil law" in 1978. Nevzgodina E.L. she published a monographic work in 1980, "Representation on Soviet Civil Law". We will consider the opinions of these authors further. The study of voluntary representation, as an independent object of research, is practically not carried out.

The adoption of the Civil Code of the Russian Federation in 1994 introduced a number of new provisions on representation, although it basically repeats the norms of the Civil Code of the RSFSR in 1964. The most significant is the introduction of a new institution of commercial representation for Russian civil law (Article 184 of the Civil Code of the Russian Federation). Some provisions of the Civil Code of the RSFSR have been abolished. For example, the Civil Code of the Russian Federation does not require notarization of powers of attorney issued for actions against state, cooperative and public organizations. The wording of the contract of assignment has been clarified. The subject of this agreement can now only be the legal actions of the attorney.

In recent decades, the institution of representation has been mainly studied only in the spectrum of procedural law, artificially limited to the framework of intermediary relations or revealed in a small part. A substantial body of research on voluntary representation is devoted to its separate type - commercial (trade) representation.

In conclusion, we can say that the institute of representation has experienced several turning points. Its very emergence in Roman law, although it was gradual, marked the beginning of a new order of personal participation in legal relations.

Up to the XIX century, representation was stable in terms of its mandatory (legal) form and has a very meager set of grounds for the emergence and generally accepted norms in terms of its voluntary (contractual).

The institute of voluntary representation received in-depth development in the XIX-XX centuries. During this period, the main signs of representation were revealed.

A landmark for the institution of representation was the adoption of the Civil Code of the RSFSR on October 31, 1922. The provisions on representation were transferred to the general part in Chapter 4 "Transactions".

Since then, there have been no conceptual changes in the legal regulation of representation, the legislator expands and improves the basic concept of legal regulation of representation in an evolutionary way.

Reference

1. Baron Yu. The system of Roman civil law. Book 4. The law of Obligations. Third edition (corrected according to the 9th German edition), issue three. Translated by L. Petrazhitsky. - St. Petersburg, 1910. - 272 p.
2. Baron Yu. The system of Roman civil law. Book 5. Family law. Book 6. Inheritance law. Issue four. Translated by L. Petrazhitsky. - St. Petersburg, 1908. - 974 p.
3. Blinov I.Ya. Pobedimov M.V. Law and practice on property transactions Practical notary guide. - M., 1913– - 452 p.
4. Volman I.S. Guardianship and guardianship. - St. Petersburg: Printing house of the St. Petersburg Association of Printing and Publishing "Trud", 1903. - 172 p.
5. Civil and criminal laws of the Russian Empire (with amendments and additions to January 1, 1896) In 2 vols. / COMP. Vladimirov / M., 1897. - Vol. 1– - 623 p.
6. Dernburg, Pandects. Volume 2. The law of Obligations. The third Russian edition. Translated under the direction and editorship of P. Sokolovsky, Issue three. - M., 1911. - 412 p.
7. Durneva P.N. On the question of the general theoretical characteristics of civil law representation from the point of view of institutionality // The Power of Law. – 2013. – № 1 (13). – Pp. 76-85.
8. Isaev I.A. History of state and Law of Russia. - M., Jurist, 1996. - 554 p
9. Medvedev S.N. Roman Private Law: Textbook. - Stavropol: State Unitary Enterprise "Stavropol Regional Printing House", 2004. - 128 p.
10. Meyer D.I. Russian civil law / ed. by A. Vitsin. Edition 5-E. - M., 1873– - 831 p.
11. Nersesov N. The concept of voluntary representation in civil society. - M., 1878. - 187 p.
12. Nikolsky V.N. Civil law. Lectures. - B.M., 1869 // Civil and criminal law and civil proceedings. G.V. Rayevsky-Budanov (manuscript from the fund of the Stavropol Territory State University of Culture "Stavropol Regional Universal Scientific Library named after M. Yu. Lermontov", Department of Rare Books).
13. Pantelishina O.V. Legal regulation of relations of representation in civil law: Diss. ... cand. jurid. sciences'. - Krasnodar, 2007. - 198 p
14. Pokrovsky I.A. History of Roman Law. - St. Petersburg: Publishing and trading house "Summer Garden", 1999– - 560 p.
15. Russian Truth: a lengthy edition. Text on the Trinity List: Per. V.N. Storozheva // Titov Yu.P. Textbook on the history of state and law of Russia. - Moscow: Prospect, 2000. - pp. 9-27.

16. Shershenevich G.F. Textbook of Russian civil law. - M., Spark, 1995. - 556 p.

АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ ӨКІЛДІК ИНСТИТУТЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ ТАРИХЫ

Түйін: Мақала құқықтық құбылыс ретінде өкілдіктің құқықтық реттелу эволюциясын, оның азаматтық құқық саласының қалыптасуының әртүрлі кезеңдеріндегі құқықтық қатынастар жүйесіндегі орнын зерттеуге арналған. Өкілдік пен өкілеттіктің түсінігі мен құқықтық табиғаты туралы мәселе мақала аясында қарастырылған ең даулы мәселелердің бірі болып табылады. Рим заңгерлері әзірлеген және еуропалық және кейінірек ресейлік құқықта орын алған азаматтық құқық институттарының көпшілігінен айырмашылығы, өкілдік институтының өзі сияқты өкілдік доктринасы да өзінше дамыды. Өкілдік институтын тарихи-құқықтық зерттеу осы құқықтық құбылыстың тенденцияларын қадағалап, заңдылықтарды анықтауға және алынған материалды одан әрі зерттеу үшін пайдалануға және өкілдік пен өкілеттіктердің құқықтық табиғаты туралы сұрақтарға жауап беруге мүмкіндік береді.

Кілт сөздер: субъективтілік, өкілдік, міндетті өкілдік, ерікті өкілдік, рим құқығы, орыс құқығы, кезеңдік, қорғаншылық, сенімхат.

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ ИНСТИТУТА ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОГО ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА

Аннотация: статья посвящена изучению эволюции правового регулирования представительства как правового явления, его места в системе правоотношений на разных этапах формирования отрасли гражданского права. Особое внимание уделено российскому законодательству. Вопрос о понятии и юридической природе представительства и полномочия является одним из наиболее дискуссионных из всех, затрагиваемых нами в рамках статьи. В отличие от большинства институтов гражданского права, разработанных еще римскими юристами и позаимствованных европейским, а впоследствии и российским правом, учение о представительстве, как и сам институт представительства, развивался по своему собственному пути. Историко-правовое исследование института представительства позволит проследить тенденции данного правового явления, выявить закономерности и использовать полученный материал для дальнейшего исследования института и ответа на поставленные изначально вопросы о правовой природе представительства и полномочия.

Ключевые слова: субъективитет, представительство, обязательное представительство, добровольное представительство, римское право, русское право, периодизация, опека, договор поручения (доверенности).

OTHER ABILITIES TO CONCLUDE DEALS AT AUCTIONS

Anferova O.A.

Associate Professor
of the Department of Civil Law and Process of PSU, Pyatigorsk
elenushka1996anferova@mail.ru

Abstract: the state considers the legal regulation of the order for the conclusion of a transaction at auction. The specificity of this regulation is analyzed. It is stipulated that the Internet is included in almost all spheres of common life. The sphere of compulsory use of judicial postings and other executive documents is also not an exception. Millions of people around the world turn to the Internet every day for the entire transaction of a particular product. This fact is considered as a hairstyle for the development of a new progressive form of enforcement of arrested immunity in enforcement proceedings - the sale of tenders in electronic form. Since participation in them is possible from your favorite point in the world where there is Internet access.

Keywords: transaction, offer, bidding, electronic auction, rental

The legal regulation of the order for the conclusion of a transaction at auction depends on who is applying for its conclusion. So, if an offer to conclude a deal that will open up all the necessary offers made to a specific entity that can potentially become a storied transaction, this acceptance of the latter is worthy to consider the transaction concluded (when seducing the form established by law).

If several or an unlimited number of persons claim or can claim the right to conclude a contract, then due to the emergence of a kind of competition between them, a mechanism for choosing the optimal counterparty is necessary. For this purpose, the procedure for concluding an agreement at the auction serves, where the person recognized as their winner undertakes to conclude an agreement with the organizer of the auction, thereby "removing" the issue of choosing a counterparty.

Nowadays, the Internet has become practical in all spheres of common life. The sphere of compulsory use of judicial postings and other executive documents is also not an exception. Millions of people around the world turn to the Internet every day for the entire transaction of a particular product. This fact has become one of the reasons for the development of a new progressive form of enforcement of the debtor's arrested immunity in enforcement proceedings - the sale of auctions in electronic form (further-electronic auctions). After all, a part in them is possible from your favorite point in the world where there is Internet access.

There are several types of procurement (electronic bidding):

- Request for quotations;
- Electronic auction;
- Competition.

Request for quotations is a more simplified form of procurement. The winner in this case is the bidder who offered a lower price. The notification must contain the minimum number of requirements: this is the subject of purchase or provision of services, as well as the form of payment, and the availability of delivery of goods, the absence of a person in the register of unscrupulous suppliers (RNP). In essence, an application can be submitted by an electronic bidder without the application of various certificates, licenses and other related legal documents. This method of electronic bidding is carried out for the purchase of one type of product: goods, works / services, the initial price of which does not exceed 500 thousand rubles. It should be said that the price offers are submitted by the participants once in paper or electronic form (signed with the help of EDS) and are not subject to change. Based on the results of the quotation commission, a special final protocol is created. This document is located on the electronic platform. If the participant wins according to the results of this protocol (submitted a lower price), then the customer must contact him independently and provide a contract for signing.

Electronic auction – electronic auctions that are held in an open or closed form on a certain electronic trading platform that the customer chooses. It should be noted that if the customer is state-owned, then the electronic platform on which the tender is held will be one of the five federal ones. It should be said that in an electronic auction there is no limit on the initial price of the contract and the number of price offers submitted. Such price offers are submitted as at a regular auction - using the means of an electronic platform. The winner in this type of electronic bidding is the entity that offered a lower amount. Thus, the main criterion here, again, remains the price. There are increased demands on the participants. Thus, the customer may require each person to have licenses and certificates for products. A larger percentage of this type of electronic bidding is tenders for construction.

In addition, the tender is a form of procurement in which the proposals of the subjects are evaluated collectively, and the price offer is only one of the criteria for selecting the winner. With the help of such an open competition, tenders for the design of exhibitions or tenders for development are carried out in electronic form.

Thus, electronic auctions are present only in an electronic auction, where participants submit their price offers several times.

An interesting fact is that, since 2011, the Bailiffs' Service has been selling seized property, including through electronic bidding. It seems that the application of the electronic bidding procedure in enforcement proceedings allows:

- reduce the cost of the working time of the bailiff;
- reduce the costs (expenses) for the execution of the enforcement document (relocation, storage of property; expenses for the travel of the bailiff to the place of execution of enforcement actions; expenses for the commission of the trade organization for the sale of the debtor's property and other expenses);
- to put up for sale various immunity (except for immunity, in alienation, which is a legislative institution in the order of implementation (payment)) independent of its quantity, vision and cost;
- to reach out to the landscapes of the region, significantly expand the market for sales and the range of participants in electronic bidding;
- minimize the amount of unrealized immunity;
- to exclude interference in the process of electronic trading by an official or other person, not provided for by law, thereby ensuring maximum breathability of their conduct.

It seems that in the near future, a platform for the enforcement of debt immunity in electronic form will begin to function on the Internet portal (website) of the system of enforcement bodies of judicial household and other executive documents.

It is an indisputable fact that the success of enforcement proceedings in everything depends on the effective implementation of immunity, what the opinion is drawn to in the process of compulsory execution of a judicial formation or other enforcement document.

Electronic bidding in enforcement proceedings is a fundamentally new and progressive mechanism for the implementation of immunity within the framework of enforcement proceedings, which can significantly increase the effectiveness of the work carried out by bailiffs on mutual debt.

In addition, if you look at the bidding procedure as a mechanism, the final stage, which is considered to be the execution of the protocol based on their results, this is an obvious inconsistency of joining the protocol of the transaction force.

The fact that the legislator distinguishes the auction item which occurs immunity, including immune rights, and the right to enter into transactions and

satisfactorily the division to impose various legal consequences of the fact of appointment of the person who won the auction:

- in the first case, the party who won the auction, and the bid to sign on the day of the auction (tender) Protocol, which has the force of transactions;

- if only the right to conclude a transaction is played out under the terms of the auction, such an agreement must be signed by the parties no later than twenty days or another deadline specified in the execution after the completion of the auction and the execution of the protocol, unless otherwise provided by legislative acts (honor of the first and second Paragraphs 5 of Article 418 of the Civil Code of the Russian Federation).

Where do questions arise in practice, the solution of which in law enforcement practice is found in the broad interpretation of Clause 5 of Article 418 of the Civil Code, so if it comes to complex technological equipment that requires software installation, personnel training, etc., This is when it is provided at auctions and when drawing up a protocol, which is sufficient for the merit of the transaction, it is not possible to agree on conditions that will regulate the procedure for installing software, training personnel, etc.

In this regard, in appropriate situations, the parties, in addition to the protocol, since this is not prohibited by paragraph 5 of Article 418 of the Civil Code, conclude a transaction in a simple written form, in which the conditions necessary for them are agreed. If the object of the auction is real estate, then the winner of the auction and the organizer from the point of view of the Civil Code of the Russian Federation can limit themselves to signing a protocol that will have the force of the transaction, in any case in force the imperatives of the norms of the form of the contract for the sale of real estate and of the requirement of state registration of the contract (Articles 521, 522 of the Civil Code), the parties are forced, along with the protocol on the results of the auction, to formalize relations according to the law, that is, to conclude a contract in writing by drawing up a single document signed by the parties, and register it.

Thus, the mechanism for concluding the contract - bidding - is completed, because a protocol has been drawn up that records its results, and a contract is concluded between the person recognized as the winner and the organizer of the auction - a legal fact on the basis of which legal relations arise from the contract of sale.

The constitutive feature of bidding is competitiveness, as a result of which bidding and other "competitive" methods of concluding a contract are essentially "competitive procedures for concluding alternative counterparties that compete

(compete, compete) with each other for the right to become a party (counterparty) in the same contract."

The category of "competitive methods" in the national legislation is used for the first time in special regulations governing the procedure for conducting purchases at own expense, where auctions and tenders can be applied for the purposes of concluding a contract, which, within the meaning of the legislation, are classified as competitive procedures.

However, despite the introduction of a new term, the legislator does not disclose the content of competitive procedures and does not disclose their list.

For example, the UNCITRAL Model Law on Public Procurement defines procurement methods, which include: open bidding; bidding with limited participation; request for quotations; request for proposals without negotiations; two-stage bidding; request for proposals with dialogue; request for proposals with consecutive negotiations; competitive negotiations; electronic reverse auction, single-source procurement, framework agreement (art. 27).

In the above-mentioned Model Law, each method is separately regulated, regardless of whether it is competitive or non-competitive.

It is generally accepted that a contract can be concluded using competitive and non-competitive methods.

Meanwhile, from our point of view, the classification of methods of concluding contracts into competitive and non-competitive is rather conditional, since some authors refer to competitive methods as bidding, non-competitive methods are considered negotiations of the parties, including through the exchange of an offer and acceptance, the conclusion of a contract without fail and as a result of accession. Others, on the contrary, consider the negotiation procedure to be competitive.

Taking into account the above, it seems that it is tactically incorrect to introduce new categories (competitive procedures) into national legislation, if this does not affect the nature of the regulation of relations.

Such a step by the legislator would be justified if the violation of competition or restriction of competition in competitive procedures could be the subject of a dispute initiated by other participants whose rights to equal conditions at auctions, in procurement procedures are violated.

But then another question would arise: about the criteria for violating the right to equal conditions for bidding, which is also not in the legislation on procurement at own expense.

In this regard, it is logical to determine the criteria for classifying certain procedures for concluding contracts as competitive and to establish mechanisms for protecting the rights of participants in case of violation of competition (competition), a also, the legal consequences of the violation, for example, the recognition of the auction as invalid on this basis.

Special attention during the bidding process deserves the ratio of bidding as the procedure for concluding a contract and the conditions for exercising the pre-emptive right to conclude a contract.

The competitive nature of the bidding suggests that all their participants should be in an equal position and there should be no advantages for some of them.

Otherwise, the established advantages devalue the bidding.

The institution of pre-emptive right and bidding should not and cannot be combined, since during the bidding process any pre-emptive right must be "blocked" and can be implemented either before the bidding or after.

However, it is considered optimal to establish a "ban on bidding before the exercise of the pre-emptive right."

An important point that "insures" the auction participants from the possible exercise of the pre-emptive right by the former tenant to conclude a contract is that the winner of the auction has the right to claim damages related to participation in the auction, if information about the presence of a person with a pre-emptive right to conclude a lease agreement was not included in the notice of their conduct.

However, the absence of such information in the notice of the auction is not a reason for invalidating the auction.

From the above, some diminution of the principle of equality of bidders is obvious, but a preventive mechanism has been created to protect the rights of other participants in the form of mandatory indication in the notice of bidding of information about the holders of the pre-emptive right.

More effective from the point of view of protecting the rights of subjects with a preemptive right is to provide them with a legal opportunity to exercise a preemptive

right before bidding, and if they have not exercised this right, it is possible to hold auctions where equality of persons participating in them will be ensured and the risk of exercising a preemptive right is excluded.

If, for any objective reasons, it is nevertheless necessary to establish advantages, then the relevant relations should be specifically regulated. For example, the legislation on public procurement, which is carried out through auctions, tenders and a number of other procedures, contains rules on the so-called preferential amendment.

The mechanism of action of the preferential amendment, for example, for electronic auctions is as follows: during the bidding on the electronic trading platform, the current bid and the corresponding bid, increased by 15 or 25 percent, respectively, are displayed simultaneously.

If the winning participant chooses a participant applying a preferential amendment, the public procurement contract with such a participant is concluded: during tenders, the procedure for requesting price proposals, the procedure for issuing a competitive list - at the bid price of such a participant, during electronic auctions - at the price of the last bid of such a participant, increased respectively by 15 or 25 percent when public procurement is carried out on the territory of the Russian Federation.

Conclusion:

The bidding rules cannot and should not depersonalize the rules established for other methods of concluding a contract. Otherwise, this leads to infringement of the rights of citizens and legal entities in terms of discretion when choosing their counterparty.

There is nothing more than an encroachment on one of the fundamental principles of civil legislation - the principle of freedom of contract.

This freedom lies not only in the independent choice of who to conclude a contract with, but also in the independent determination of the algorithm of the procedure for choosing this person.

The use of bidding is possible at the conclusion of any contracts, the execution of which at the auction is compatible with their essence.

It is necessary to refute the widespread opinion in legal science about the unsuitability of bidding for the conclusion of a publishing agreement, a donation agreement, a barter agreement, a joint activity agreement. Attempts to accurately identify models of contracts that can or cannot be concluded at auction are futile.

The type of contract itself does not matter for the choice of the method of its conclusion.

Bidding is compatible with the essence of those contracts in the process of concluding which there is a place of competition, but not in the sense that is given to this concept in the antimonopoly legislation, but in a narrower sense - as a competition and rivalry between two subjects in a particular competition, i.e. in bidding.

It is generally accepted that a contract can be concluded using competitive and non-competitive methods.

Meanwhile, from our point of view, the classification of methods of concluding contracts into competitive and non-competitive is rather conditional, since some authors refer to competitive methods as bidding, non-competitive methods are considered negotiations of the parties, including through the exchange of an offer and acceptance, the conclusion of a contract without fail and as a result of accession.

Others, on the contrary, consider the negotiation procedure to be competitive.

Literature

1. Belokrylova, O. S. Institutional modernization of the budget orders market. Principles, tools, directions / O.S. Belokrylova, S.V. Voropaeva. - M.: Assistance - XXI century, 2020. - P.23
2. Rykhtikova, N. A. Public procurement: legislative framework, implementation mechanisms, risk-oriented management technology / N. A. Rykhtikova - M.: Forum, 2019. - p.85.
3. Tasalov, F. A. Contract system in the field of public procurement in Russia and the USA. Comparative legal research / F.A. Tasalov. - M.: Prospect, 2019. - P.23.
4. Shvager, D. Exchange secrets. Technical analysis / D. Schwager. - M.: Rusich, 2020. - p.84.
5. Yusupova, G. F. Is an auction a sufficient condition for competition? Collusion in the public procurement market: monogr. / G.F. Yusupova. - M.: Synergy, 2018. - p.97.

БӨЛЕКШЕ САУДА БОЙЫНША МӘМІЛЕЛЕР ЖАСАСУДЫҢ ӨЗГЕШЕ ТӘСІЛДЕРІ

Түйін: Мақалада сауда-саттық туралы шарт жасасу тәртібін құқықтық реттеу қарастырылған. Интернет қоғам өмірінің барлық салаларына іс жүзінде еніп кеткені қарастырылған. Сот бұйрықтарын және басқа да атқару құжаттарын орындау

мәселелері зерделенген. Дүние жүзіндегі миллиондаған адамдар күн сайын қандай да бір өнімді сатып алу мақсатында Интернетке жүгінеді. Бұл факт меншік иесінің жұмыстан шығарылған мүлкін электр энергиясын өндіруге мәжбүрлеп енгізудің жаңа прогрессивті формасының дамуының себебі ретінде қарастырылады. Өйткені оларға қатысу Интернетке қол жетімді әлемнің кез келген нүктесінен мүмкін екендігі, осы саладағы құқықтық қатынастар талдау жасалған.

Кілт сөздер: келісім-шарт, ұсыныс, сауда-саттық, электрондық аукцион, сатып алулар.

ИНЫЕ СПОСОБЫ ЗАКЛЮЧЕНИЯ СДЕЛОК НА ТОРГАХ

Аннотация: В статье рассматривается правовая регламентация порядка заключения договора на торгах. Анализируется специфичность данного регламентирования. Оговаривается, что Интернет внедрился практически во все сферы общественной жизни. Исключение также не составляет и сфера принудительного исполнения судебных постановлений и иных исполнительных документов. Миллионы людей во всем мире ежедневно обращаются к Интернету с целью приобретения того или иного товара. Этот факт рассматривается как причина развития новой прогрессивной формы принудительной реализации арестованного имущества должника в исполнительном производстве - проведения торгов в электронной форме. Так как участие в них возможно с любой точки мира, где есть доступ в Интернет.

Ключевые слова: договор, оферта, торги, электронный аукцион, закупки.

WAYS TO PROTECT CORPORATE RIGHTS: SOME QUESTIONS

Perepadya O.A.

Associate Professor
of the Department of Civil Law and Process of PSU,
Pyatigorsk, orizk1@yandex.ru

Abstract: The article analyzes the current state of corporate rights and the practice of their protection. The main attention is paid to such a new institution of procedural law as class actions, including the recovery of damages from unlawful actions of corporate management bodies. The problem of providing information to a member of the corporation and the procedural and legal consequences of refusing to provide it is highlighted separately. The features and grounds for the application of special measures to protect corporate rights are revealed.

Keywords: corporation, corporate relations, corporate rights, methods of protection, class actions

The very concept of "corporate rights" is a product of scientific activity, and is used to denote the rights of participants of legal entities - corporations. One of the numerous changes made to the section on legal entities is related to the legal introduction of the division of legal entities into corporate-type organizations and unitary organizations (Article 65.1 of the Civil Code of the Russian Federation). The law recognizes a corporation as a legal entity whose founders (participants) have the right to participate in them and form their supreme body. These currently include both the majority of commercial organizations (business partnerships and societies, business partnerships, production cooperatives) and some non-profit (consumer cooperatives, public organizations, unions, partnerships of real estate owners).

It should be noted that scientific ideas about corporations are far from uniform: there are different opinions about the concept and characteristics of corporations and legal entities that fall under this concept. Nevertheless, it is possible to distinguish some common features of corporations:

- created by founders who become participants (members) of a legal entity;
- are the owners of the property belonging to them, as opposed to unitary type organizations;
- the authorized (pooled) capital is divided into shares (deposits);

- management is carried out through a system of bodies, one of which is the general meeting of participants;

- the existence of a corporation does not depend on the existence and composition of its members;

- the presence of group interests, including interest related to the extraction of direct income (dividends) or income in the form of an increase in the value of the participation interest;

- the presence of several social groups: participants, labor collective, management of the organization. In turn, the membership of the organization is heterogeneous, because the participation shares may be different, which is manifested in the management of the corporation (majority and minority shareholders).

The fact of a person's participation (membership) in such an association generates organizational, property legal relations that are closely intertwined and are designated as membership (intra-corporate). With the emergence of membership relations, the founders (participants) of the corporation have various rights, the legal nature of which is difficult to determine unambiguously. These include: the rights to manage the affairs of the corporation, election to the management bodies of the corporation, appeal against their actions and decisions, participation in the property results of its activities, the right to information about the activities of the organization.

Corporate relations have a lasting stable character, consist of a set of many corporate rights and obligations, often counter, interrelated with each other. The rights are realized by the participants' own actions, their implementation depends not only on the corporation, but also on other participants.

Despite the lack of an unambiguous understanding of the essence of corporate rights, it should be recognized that there are certain features that determine the specifics of the protection of corporate rights.

The procedural form of expressing claims for the protection of corporate rights in most cases is a lawsuit. At the same time, the law takes into account the existence of common interests of the corporation's participants and provides for the possibility of filing so-called class actions – one or more participants make a claim against a legal entity, the management bodies of an organization to protect the rights of a group of persons (other shareholders). At the same time, such a participant enjoys the procedural rights of the plaintiff, and other participants can join the stated claim [4].

Another special type of claim in defense of corporate rights is a claim of a participant of a legal entity for damages caused to a legal entity as a result of improper

performance of duties by the management of the organization (Article 53.1 of the Civil Code of the Russian Federation). Such claims have received the name "indirect claims"[1] in the literature, since in case of its satisfaction, the business company itself becomes the direct beneficiary, and its participants who have filed a similar claim with the court receive indirect benefits due, for example, to an increase in the exchange value of their shares.

Due to the specifics of the object of protection - corporate rights - the use of traditional methods of protection acquires certain features. Thus, it becomes possible to hold accountable management bodies that are not independent entities, but are involved in corporate relations. Challenging the organization's transactions is possible not only on general grounds (defect in the form of transactions, subject composition), but also on additional grounds (challenging large transactions and related party transactions) [2].

In addition, the law provides for special means of protection aimed at the enforcement or restoration of corporate rights (recognition of decisions of the management bodies of the organization as invalid, restoration of an entry in the register of shareholders, the return of a share of participation that a member of the corporation was unlawfully deprived of) [5].

Considering that corporate rights are a collective concept that includes a set of possibilities of various legal nature, we will consider the methods of protection applicable in case of violation of the fundamental rights of the corporation's participants.

Among all corporate rights, the participant's right to information is of particular importance, which is provided for by the Civil Code, laws regulating the activities of individual legal entities. This right means that a participant can receive information about the company's activities, get acquainted with the contents of accounting books and other documentation in accordance with the procedure established by the constituent documents. The significance of this right lies in the fact that its implementation directly affects the exercise of other rights of a member of the corporation – to participate in management (including the right to convene, prepare and hold a general meeting of shareholders, the right to vote, the right to challenge the decision of the general meeting), as well as the ability to protect their interests in case of violation by the company itself or third parties. The right of the participant to information corresponds to the obligation of the organization to provide it (to ensure access to it), the failure of which is the basis for compulsory execution by a court decision (award to perform the duty). But since the enforcement procedure is not regulated by law, there was a need to develop uniform decisions on the protection of the right to information, which were summarized by you in an information letter dated

18.01.2011. No. 144 "On some issues of the practice of consideration by arbitration courts of disputes on the provision of information to participants of business companies"[3].

A participant of a business company may be refused a request for information if it is proved that his right to information has not been violated by the company. This may be evidenced, in particular, by the following circumstances: repeated application of requirements for the provision of the same documents or copies thereof, provided that the first of such requirements was duly satisfied by the company; a statement by a participant of a request for the provision of information and documents relating to the past periods of the business company's activity, and clearly not representing values from the point of view of their analysis.

In case of satisfaction of the participant's claim on the obligation of the business company to provide information, the court must specify in the operative part of the decision exactly what actions and within what time period the company should perform.

List of literature

1. Andreev, V.K. Corporate law of modern Russia: Monograph / V. K. Andreev, V. A. Laptev. – M.: Prospekt, 2016. – P. 159.
2. On some issues related to challenging of major transactions and related party transactions: Resolution of the Plenum of the Russian Federation dated 16.05.2014 No. 28 // reference legal system "Consultant Plus": [Electronic resource].
3. On some issues of the practice of arbitration courts considering disputes on the provision of information to participants of business companies: Information letter of the Presidium of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation dated January 18, 2011 No. 144 // Legal reference system "Consultant Plus": [Electronic resource] / NPP "Consultant Plus".
4. Lapotyshkin D.D. Class action as a tool for protecting corporate rights /In the collection: Anthropology of law and legal pluralism. collection of articles on the results of the International Scientific and Practical Conference. Sterlitamak, 2021. pp. 33-37.
5. Lebedenko E.V. Protection of corporate rights of shareholders //In the collection: Collection of articles of the XXX International Scientific and Practical Conference. 2020. pp. 245-247.

КОРПОРАТИВТІК ҚҰҚЫҚТАРДЫ ҚОРҒАУ: БІРҚАТАР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Түйін: Мақалада корпоративтік құқықтардың қазіргі жағдайы мен оларды жетілдіру тәжірибесі талданады. Басты назар топтық іс-әрекеттер сияқты жаңа процессуалдық құқық институтына, оның ішінде корпоративтік басқару органдарының заңсыз әрекеттерінен залалды өндіру мәселелерін зерттеуге бағытталған. Корпоративтік басқару субъектілері, ақпаратпен қамтамасыз ету мәселесі және оны беруден бас тартудың процессуалдық және құқықтық салдары қарастырылған. Корпоративтік құқықтарды қорғаудың арнайы шараларын қолданудың ерекшеліктері мен негіздері зерттелген.

Кілт сөздер: корпорация, корпоративтік қатынастар, корпоративтік құқықтар, қорғау әдістері, топтық әрекеттер.

СПОСОБЫ ЗАЩИТЫ КОРПОРАТИВНЫХ ПРАВ: НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ

Аннотация: В статье проведен анализ современного состояния корпоративных прав и практики их защиты. Главное внимание уделено такому новому институту процессуального права как групповые иски, в том числе по взысканию ущерба от неправомερных действий органов управления корпорацией. Отдельно выделена проблема предоставления члену корпорации информации и процессуально-правовые последствия отказа в ее предоставлении. Выявлены особенности и основания применения специальных мер по защите корпоративных прав.

Ключевые слова: корпорация, корпоративные отношения, корпоративные права, способы защиты, групповые иски.

FEATURES OF LEGAL REGULATION OF INSOLVENCY OF CERTAIN CATEGORIES OF LEGAL ENTITIES

G.V.Stankevich¹, I.M.Vilgonenko²

¹Associate Professor, Doctor of Political Sciences,
Candidate of Law, Professor of the Department of Civil Law and Process of PSU, Pyatigorsk
stankevichg@rambler.ru

²Associate Professor, Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Civil Law
and Process of PSU, Pyatigorsk
vil-irina-m@yandex.ru

Abstract: The article analyzes the features of insolvency (bankruptcy) procedures applied to certain categories of debtors - legal entities (city-forming and strategic enterprises, developer organizations, credit organizations, peasant farming), describes the measures used in the framework of judicial procedures for their liquidation and debt collection; the practice of arbitration courts of the Russian Federation is analyzed, the powers of the arbitration manager in conducting bankruptcy proceedings in relation to these economic entities are disclosed, problems arising in this case are identified and ways of solving them are proposed.

Keywords: insolvency, bankruptcy, legal entity, arbitration manager, city-forming enterprise, agricultural organization, credit organization, developer organization, strategic enterprises

The financial insolvency of any legal entity is associated with its failure to fulfill monetary obligations in the required time and in the proper amount. There is a direct need to regulate and improve the legislation on the insolvency of enterprises in respect of which the application of a special regime is provided. Previously, this problem was solved by the continued existence of such enterprises and farms at the expense of state funding, which negatively affected the economy as a whole. The need to create a special regime for individual debtors is influenced, first of all, by the type of activity of a legal entity, as well as its economic significance. The full list of a separate category of debtors - legal entities is reflected in Chapter IX of the Federal Law "On Insolvency (Bankruptcy)" and includes legal norms in relation to: urban planning, agricultural, financial, credit organizations, features of bankruptcy of strategic enterprises, developers and subjects of natural monopolies.

A special place among a separate category of debtor legal entities is occupied by city-forming organizations, the number of which is at least 25% of the working stratum of the society of this locality, according to the legislation on insolvency (bankruptcy). To confirm the status of this organization, as well as the availability of an appropriate number of employees, the debtor must independently provide evidence to the

arbitration court. The peculiarity of the bankruptcy of this category of debtors is due to the socially significant role of city-forming organizations, since they provide employment for most of the able-bodied population of a particular locality, which in turn helps to form a significant share of the local budget.

Together with the city-forming organizations, the law allocates organizations whose number of employees exceeds 5,000 people. Such organizations are not city-forming organizations, but the same rules that are established for city-forming organizations apply to them.

The peculiarities of the judicial stage of the bankruptcy procedures of city-forming organizations are due to minimizing the negative consequences in the event of liquidation of the debtor. This, in particular, dictated the expansion of the composition of persons involved in the insolvency of the city-forming organization and the involvement of the local government. A local self-government body, being a person participating in the bankruptcy case of a city-forming organization, has the right to perform procedural actions in the bankruptcy arbitration process.

Bankruptcy procedures applied to city-forming enterprises have specific features. A feature of the bankruptcy of city-forming organizations is the possibility of introducing external management under surety. A surety for the debtor's obligations may be given by the Russian Federation, a subject of the Russian Federation or a municipal entity represented by their authorized bodies. It should be noted that the guarantee must be accompanied by documents confirming the inclusion of obligations under the guarantee in the relevant budget on the date of the guarantee.

The legislation provides for the sale of the enterprise as a single property complex, with the introduction of the application of the external management procedure to the debtor. This state of affairs helps to avoid liquidation of the debtor, while satisfying the interests of creditors and not affecting the social factor reflected in the preservation of jobs.

Another feature provided for the sale of the property of a city-forming organization is the fact that when an enterprise is declared bankrupt, it is put up for sale as a property complex. However, after it is revealed that the sale of the enterprise in this form did not take place, the law says that it is possible to sell the property of the city-forming organization in parts.

Thus, the conduct of insolvency procedures of city-forming organizations is closely related to their socio-economic importance.

With regard to the insolvency of agricultural organizations, the legislator has established features that apply to legal entities whose type of activity is related to the

production / processing of agricultural products, the proceeds from the sale of which is at least 50% of the total amount of revenue. Only the presence of these factors makes it possible to apply to legal entities legislative provisions concerning the specifics of bankruptcy procedures in relation to agricultural organizations of any organizational and legal form.

Thus, the legislator has severely limited the range of agricultural organizations that can be declared bankrupt.

The specifics of the activities of agricultural organizations are due to seasonal conditions, which the legislator certainly takes into account when regulating it. Meanwhile, a number of measures are being taken to prevent the bankruptcy of the organization, due to their economic significance. It is possible to apply measures to restructure the debts of agricultural producers, with the aim of financial recovery of the debtor. This series of measures is regulated by the Federal Law "On Financial Rehabilitation of Agricultural Producers" [1].

We draw attention to the fact that liquidation procedures are applied to agricultural organizations that have no prospects for further development. The peculiarity of financial recovery and external management of an agricultural organization is that the legislator does not give clearly defined deadlines for which these procedures are introduced. Procedures are introduced before the end of the relevant period of agricultural work, taking into account the time required for the sale of manufactured products. However, it is established that the term of the external management procedure cannot exceed three months from the date of its introduction.

We emphasize the peculiarity of the sale of property and property rights of agricultural organizations during the application of the external management procedure. First of all, there is the obligation of the arbitration manager to put up for sale the enterprise as a single property complex at the first auction. However, in the absence of such a sale, the debtor's property is sold in a single lot. Persons engaged in the production, processing of agricultural products and owning a land plot adjacent to the debtor's land plot have a preferential right to acquire the debtor's property.

Thus, the arbitration manager conducts an independent assessment of the value of the property, offering the person who has the pre-emptive right to purchase to purchase this property at the estimated value.

Considering the bankruptcy of financial organizations, we can say that the Insolvency Law provides an exhaustive list of organizations related to such. An interesting remark is the fact that the circle of financial organizations to which the norms of the above law apply is much narrower than the circle of financial

organizations specified in Federal Law No. 135-FZ of 26.07.2006 "On Protection of Competition"[2]. The Insolvency Law contains not only general rules on the specifics of bankruptcy of financial organizations, but also regulates the specifics of the activities of certain categories of debtors - insurance organizations, microfinance companies, etc.

It should be noted that Russian legislation provides for the application of measures to prevent the bankruptcy of financial organizations, most of which relate to financial recovery measures. A special place among these measures is the appointment of a temporary administration for the management of a financial institution, for a period of three months to six months. The tasks of the interim administration should include the control and application of measures to prevent the bankruptcy of financial organizations, the elimination of the grounds for suspension or restriction of the license of a financial organization, as well as the termination of the manifestation of any crisis phenomena in the debtor.

As for the specifics of the bankruptcy proceedings of insurance organizations, the legislator determines them by the specifics of the legal status of these organizations, as well as by maintaining the stability of the insurance market. The policyholder's interest is to provide insurance protection on the terms stipulated by the contract. According to the current legislation, the insolvency of an insurance company is the basis for its recognition by the court as bankrupt.

It is appropriate to pay attention to the fact that the actual replacement of the financial recovery procedure is the prevention of bankruptcy of an insurance company, which is the result of the recovery process of a commercial organization achieved by restoring its solvency. Of all financial organizations, only insurance organizations revocation of the license to carry out insurance activities is the basis for the application of measures to prevent bankruptcy [3: 51].

Thus, when identifying the grounds provided for by the legislation in the field of insolvency (bankruptcy), insurance organizations are responsible for the timely implementation of measures related to the prevention of bankruptcy. Insurance organizations satisfy creditors' claims in a different manner in comparison with other legal entities

Bankruptcy of credit institutions is still quite common. As of March 1, 2021, a decision was made to open bankruptcy proceedings against 338 credit institutions[4].

Regulation of relations related to the bankruptcy of credit institutions has a special specificity due to the special legal capacity of such organizations, which allows them to perform banking operations and transactions, at the same time prohibiting them from engaging in production, trade and insurance activities.

Relative to other categories of debtors, the term of insolvency of credit institutions is shorter and is 14 days. This is due to the aim of minimizing the obvious negative impact on the activities of the organization's counterparties.

Thus, the grounds for declaring a credit institution bankrupt have been tightened at the legislative level in order to ensure socio-economic stability [5: 35].

Recognition of a credit institution as bankrupt cannot be achieved, even if there is a debt over the established period. This is justified by the peculiarity of the initiation of insolvency proceedings of this type of organization. An application for recognition of a credit institution as bankrupt can be accepted only after the fact of revocation of the license for banking operations. The license is revoked by the Bank of Russia either on its initiative or with the application of the relevant persons. The license revocation condition minimizes the abuse of the rights of both parties to the bankruptcy proceedings.

Thus, revocation of the license is not a sign of bankruptcy of a credit institution, but only a consequence of its detection, as well as recognition of insolvency by the court, which is a procedural condition for issuing a judicial act on bankruptcy of the debtor [6: 165].

Due to the fact that there is a ban on making any transactions after the revocation of a license from a credit institution, health bankruptcy procedures for this type of organization are not introduced. However, such measures to prevent bankruptcy as financial rehabilitation, the appointment of a temporary administration for the management of a credit institution, as well as its reorganization, which is carried out in the form of accession and merger, according to the regulations of the Bank of Russia, can be implemented. With regard to financial recovery, it helps a credit institution to return to a level of capital at which the organization calmly fulfills its economic standards. The Bank of Russia is responsible for the appointment of the interim administration, imposing on it the obligation to exercise the powers of the executive bodies of the bank.

Russian legislation provides for certain specifics of the procedure for satisfying creditors' claims by a credit institution. Out of turn, only current obligations are satisfied, which is defined by Article 855 of the Civil Code of the Russian Federation. The bankruptcy trustee, after settlements with creditors of the first stage, is obliged to publish information on the course of bankruptcy proceedings at least once every three months. In accordance with the Provisions of the Bank of Russia, the bankruptcy trustee draws up an interim liquidation balance sheet after closing the register of creditors' claims. Due to the low level of satisfaction of creditors' claims and the untimely application of measures to prevent the bankruptcy of credit institutions, the number of

revocations of banking licenses for this type of financial organizations continues to grow.

It is impossible not to note the growing trend of liquidation of strategic organizations, due to their insolvency. The list of strategic enterprises and organizations to which the stipulated bankruptcy rules apply is approved by the Government of the Russian Federation and is subject to mandatory publication [7: 91]. To prevent the bankruptcy of strategic organizations, the Government of the Russian Federation has developed a set of special measures to prevent insolvency in order to competently eliminate the factors leading to bankruptcy [8].

The problem of conducting bankruptcy procedures of strategic organizations is connected with the need to increase the protection of the debtor, since the sale of his property, as well as the liquidation of the organization leads to a diminution of state sovereignty and a weakening of the protection of public interests. In this regard, the state has the pre-emptive right to purchase the property complex of such an enterprise, and bankruptcy creditors do not have the right to participate in the auction at all.

It follows from this that the importance of strategic organizations is great, accordingly, the application of measures to prevent their insolvency should not violate the basic principles of legal regulation of civil relations, because, as E.A. Sukhanov noted, non-compliance with the rules of civil turnover turns these entities into very dangerous counterparties [9: 11].

Attention should also be paid to the institution of bankruptcy of developers, because the issue of protecting the rights of citizens who have invested their money in the purchase of housing is relevant to this day, and the problem of regulating the specifics of bankruptcy of developers leaves social tension in large segments of the population.

The legislator understands the insolvency of developers as their inability to satisfy the demands of construction participants on the transfer of residential premises, non-residential premises, as well as funds, in full and from the moment the debtor is declared bankrupt by the arbitration court. The conditions presented above follow from the specifics of these legal relations.

The developer's insolvency cases have significant features, one of which is the allocation of a new type of creditors - participants in construction. They make a property (monetary) contribution to the financing of the construction of facilities, which allows them to demand the fulfillment of obligations for the transfer of residential premises from the developer. Since for the bankruptcy provision of the developer, we

are already talking about the stage of bankruptcy, the developer, due to insufficient funds, is unable to fulfill his obligations to the construction participant [10: 19].

It should be noted that when bankruptcy proceedings are introduced in relation to the debtor - developer, such bankruptcy procedures as supervision and financial rehabilitation are not applied. However, the Arbitration Procedural Code of the Russian Federation provides for the application of interim measures at the request of a person involved in the insolvency of the developer.

The listed features of bankruptcy of legal entities mainly provide legal protection of the rights and interests of debtors, and in the case of insolvency of financial organizations and developers – creditors, due to the socio-economic significance of the bankruptcy of such organizations.

Literature

1. Federal Law No. 83 -FZ of 09.07.2002 (ed. of 21.07.2014) "On financial rehabilitation of agricultural producers" // SZ RF. - 2002. - No. 28. - St. 2787.
2. Federal Law No. 135-FZ of 26.07.2006 "On Protection of Competition" (ed. of 17.02.2021) // Collection of Legislation of the Russian Federation. - 2006. - No. 31. - St. 3434.
3. Petrov D.A. Prevention of bankruptcy of insurance organizations // Information and analytical journal "Arbitration disputes". - 2020. - No. 1. - pp. 49-61.
4. Information on the conduct of liquidation activities in credit institutions with revoked licenses for banking operations (not excluded from the Unified State Register of Legal Entities) as of March 1, 2021. URL: https://cbr.ru/banking_sector/likvidbase/ (accessed: 10/22/2021).
5. Lauts E.B. Legislation on bankruptcy of credit institutions: the concept and correlation with banking legislation // Banking law. - 2018. - No. 4. - P. 34 - 41.
6. Tolmachev A. I. Signs of bankruptcy of credit organizations // Russian law journal. - 2019. - No. 2. , Pp. 164 - 172.
7. Ivanov S. P., Fellow D. N., Barannikov A. L. Insolvency (bankruptcy) of legal entities and individuals: a tutorial. - M.: Justice, 2018. - 200 p.
8. Decree of the Government of the Russian Federation No. 301 dated 05/22/2006 (ed. dated 12/25/2014) "On the implementation of measures to prevent the bankruptcy of strategic enterprises and organizations, as well as organizations of the military-industrial complex" // SZ RF. - 2006. - No. 22. - St. 2333.
9. Sukhanov E.A. On civil legal personality of state legal entities // Journal of Russian Law. - 2018. - No. 1. - pp. 5-15.
10. Kuznetsov A.P. Bankruptcy of a developer: theory and practice of protecting the rights of citizens participating in construction. - M.: Statute, 2015. - 96 p.

ЗАҢДЫ ТҰЛҒАЛАРДЫҢ КЕЙБІР САНАТТАРЫНЫҢ ТӨЛЕМ ҚАБІЛЕТСІЗДІГІН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Түйін: Мақалада борышкерлердің жекелеген санаттарына – заңды тұлғаларға (стратегиялық кәсіпорындар, құрылыс салушы ұйым, несиелік ұйымдар, шаруа қожалықтары) қолданылатын төлем қабілетсіздігі (банкроттық) рәсімдерінің ерекшеліктері талданады. Сот тәртібімен қолданылатын шаралар сипатталады. Оларды жою және берешекті өндіріп алу үшін; Ресей Федерациясының арбитраждық соттарының тәжірибесі талданады, осы шаруашылық жүргізуші субъектілерге қатысты банкроттық рәсімдерін жүргізу кезінде банкроттықты басқарушының өкілеттіктері ашылады, осы жағдайда туындайтын мәселелер анықталды және оларды шешу жолдары ұсынылады.

Кілт сөздер: төлем қабілетсіздігі, банкроттық, заңды тұлға, банкроттықты басқарушы, қала құрушы кәсіпорын, ауыл шаруашылығы ұйымы, несие ұйымы, құрылыс салушы ұйым, стратегиялық кәсіпорындар.

ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТИ ОТДЕЛЬНЫХ КАТЕГОРИЙ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ

Аннотация: В статье проанализированы особенности процедур несостоятельности (банкротства), применяемые к отдельным категориям должников – юридическим лицам (градообразующие и стратегические предприятия, организация-застройщик, кредитные организации, крестьянско-фермерское хозяйство), дана характеристика применяемых в рамках судебных процедур мер по их ликвидации и взысканию долгов; проанализирована практика арбитражных судов РФ, раскрыты полномочия арбитражного управляющего при проведении процедур банкротства в отношении указанных хозяйствующих субъектов, выявлены возникающие при этом проблемы и предложены пути их решения.

Ключевые слова: несостоятельность, банкротство, юридическое лицо, арбитражный управляющий, градообразующие предприятие, сельскохозяйственная организация, кредитная организация, организация-застройщик, стратегические предприятия.

INTERNATIONAL PRACTICE OF CONSERVATION AND USE OF OBJECTS OF UNDERWATER CULTURAL HERITAGE

Babayan R.A.

Post-graduate student
of the Department of Constitutional and Municipal Law of the Law Institute of Pyatigorsk
State University, babayan.ruzanna@mail.ru

Annotation. Currently, there is an increasing interest in the issue of the place of underwater cultural heritage in the system of the World Cultural and Natural Heritage. In this regard, there are problems and new threats to preserve the objects of underwater cultural heritage. The article is aimed at studying the modern international practice of preserving and using objects of underwater cultural heritage, as well as developing recommendations for changing the current legislation in order to improve legal regulation.

Keywords: underwater cultural heritage, international practice, protection, preservation, responsibility.

The objects of underwater cultural heritage are the most important link in the knowledge of the history and development of all mankind. It is impossible to compensate for the loss of even the smallest element. That is why preserving the underwater cultural heritage is the right and duty of every nation, every state. To ensure such protection, not only cooperation between states is necessary, but also the effective work of international organizations.

The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), created on November 16, 1945, plays an essential role in solving numerous problems of international cultural and scientific cooperation. UNESCO's activities cover almost all states in the world. Today, the organization has 195 member states and 8 Associate Members who are not responsible for foreign policy.

The main goal of UNESCO is activities aimed at strengthening peace and security through constant cooperation of states in the field of science, education and culture. UNESCO takes care of the preservation and protection of the universal cultural heritage of mankind, including underwater cultural heritage.

One of the main tasks of UNESCO is to draw the attention of all countries and peoples of the world to the dangers that threaten underwater cultural heritage, as well as the need to protect it. That is why in 2001 UNESCO adopted the Convention on the Protection of Underwater Cultural Heritage. In addition, at the meetings of the countries participating in the UNESCO Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage, the world's leading experts in this field are developing new methodological manuals for conducting underwater research[1].

In addition to UNESCO, there are now a number of international organizations involved in the protection and regulation of maritime activities that make a significant contribution to the protection of underwater cultural heritage. These organizations include, first of all, the International Council for the Conservation of Monuments and Sites (ICOMOS), founded in 1965. ICOMOS evaluates properties that can be included in the UN World Heritage List. ICOMOS operates through its committees, which are a network of representative organizations of ICOMOS established in the Member States of UNESCO, each of which has the right to develop its own program, as well as the rules for admitting a new member, but in accordance with the ICOMOS charter.

ICOMOS is the only non-governmental organization in this industry, whose activities are aimed at preserving and protecting cultural heritage, including underwater. The organization's activities are based on the principles that were enshrined in 1964. International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Historic Sites (Venice Charter)[2].

The International Maritime Organization (IMO), which began its activities in 1959 and today is a specialized agency of the United Nations, made a huge contribution to the development of interstate cooperation in the exploration and development of the World Ocean. IMO is responsible for improving the reliability and safety of shipping in international trade and for preventing marine pollution from ships.

The main goal of the IMO's work is interstate cooperation on the formation of certain rules and regulations related to technical issues that affect the safety and efficiency of international shipping, as well as the protection of the marine environment through the prevention of pollution by ships. IMO is the only international body for the development of rules, principles and regulations for ship reporting systems and the establishment of ship routes. In 1983, the International Maritime Organization established the World Maritime University in Malmo (Sweden), which provides advanced training for specialists in the field of shipping. In 1989, IMO founded the International Institute of the Law of the Sea (Valletta, Malta), which trains highly qualified lawyers in the field of international maritime law. In the same year, the International Maritime Academy (Trieste, Italy) was created, organizing specialized short-term courses in a variety of maritime disciplines.

At present, along with the above-mentioned maritime organizations, other international institutions are also participating in the preparation of conventions, certain rules and norms concerning the regulation of activities at sea. These include, for example, the International Maritime Satellite Communications Organization (INMARSAT), the Intergovernmental Oceanographic Commission (IOC), the United Nations Conference on Environmental Protection (UNEP), and non-governmental organizations - the International Chamber of Shipping (ICS), the International Federation of Shipowners (ISA)) and many others.

The high significance of the underwater cultural heritage is determined by its scientific and social value, which is expressed in the increased interest of mankind in it.

A striking example of this is the Vasa Ship Museum (Stockholm, Sweden), which is not only one of the most visited museums in the world, but also the only museum created for a single ship. The Vasa is the only surviving 17th century ship in the world. About 95% of the ship's parts remained original. The ship was named in honor of the dynasty of the Swedish kings Vasa, which reigned at that time, since it was supposed to become the largest ship not only in Sweden, but throughout Europe. However, the 69-meter ship Vasa sank on her maiden voyage on August 10, 1628, sailing only 1,300 meters from the port of Schlussen in Stockholm, towards the Elvsnabben naval base southwest of Stockholm. The ship began to tip over, and water gushed through the open loopholes for the cannons. «Vasa» was saved only 333 years later (in 1961). For almost half a century, the ship was slowly and painstakingly restored to a state as close as possible to its original[3]. Although only seven months after the rescue, the Vasa shipyard was reopened as a so-called "preliminary" museum. The current Vasa Museum was opened in 1990. Today it is one of the most visited museums in Scandinavia (over a million visitors a year).

Another of the most famous and most visited is the Yongala ship, built in England on April 29, 1903. The route he was to take connected the golden shores of Western Australia with the eastern ports of Adelaide, Melbourne and Sydney. The Yongala sank off the coast of Australia in 1911 on its 99th voyage. The crash site was discovered only in 1958 - the Great Barrier Reef Marine Park. It is approximately 48 nautical miles southeast of Townsville and 12 nautical miles east of Bowling Green Point. Located on the flat and sandy seabed, Yongala has become a magnificent artificial reef. The length of the sunken ship is 109 meters. Although the ship is an underwater cultural heritage protected by both the Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage and the Australian Shipwreck Act 1976, divers who come here cause damage to the ship.

Underwater cultural heritage sites, in addition to shipwrecks, include, for example, cities hidden under water.

One of these cities is Ancient Heraklion, lost under water. It was an ancient Egyptian city located near Alexandria, the ruins of which are now 2.5 km off the coast of Abu Kir Bay. It was simultaneously one of the largest commercial centers in the Mediterranean and the main port of Egypt during the first millennium BC. Heraklion was built on an island in the Nile Delta. According to scientists, the city was submerged in the VI-VII centuries BC, due to the frequent earthquakes and floods that occurred at that time. However, scientific disputes about the exact reasons for the death of Ancient Heraklion continue to this day[4]. The ruins immersed in the sea were found by accident only in 2000, when a group of archaeologists led by Frank Goddio participated in the search and recovery of sunken ships of the Napoleonic fleet, sunk in 1798 by the British led by Admiral Nelson. Researchers at the Oxford Center for Marine Archeology, in collaboration with the European Institute of Underwater Archeology and the Department for the Study of Ancient Egypt, have conducted a number of underwater research in this area. Thanks to these studies, it was possible to find out that Ancient Heraklion, being under water, is now a huge flooded landscape where natural and artificial navigable canals intersected. The joint expedition also helped find three statues that have been underwater for over 2,300 years, but are very well preserved. However, it has not yet been possible to identify the names of the goddesses in whose honor the statues were created. In addition to the statues, a whole collection of sphinxes was found that dates back to the reign of Ptolemy I. Bronze coins were also found that belonged to the reigns of Ptolemy II and Ptolemy IV, along with gold coins that belong to the reign of Cleopatra. Other finds included a large collection of Greek tableware, jewelry, and ancient coins depicting portraits and names of the kings of that era. All finds were sent to the Roman Museum in Alexandria for restoration. The discovery of Heraklion made it possible to find out the history of this ancient city.

Another sunken city was Port Royal (a city on the southern coast of Jamaica), which was located 26 km from the center of Kingston[5]. At the moment, Port Royal is a small fishing village, which is almost completely flooded by the Caribbean Sea. Port Royal begins its history in 1518. At the time, it was the center of maritime trade in the Caribbean. A strong earthquake, which occurred on June 7, 1692, flooded 2/3 of the city's land along with houses, killed about 5,000 residents, sank more than 50 ships and ships. Despite all the destruction and casualties, Port Royal was rebuilt a little later. However, already in 1728, after a series of strongest hurricanes, the city was completely destroyed. Research into the causes of the flooding of Port Royal lasted until today. One of the most important events in the exploration of this sunken city was the opening of two completely intact houses. Excavation of the upper part of the building took almost a whole day. Were found jewelry dyes, cufflinks, a pocket watch from the London firm «Gibbs», which are perfectly preserved, a Chinese porcelain figurine depicting a woman holding a child in her lap, as well as a chest with old Spanish coins, which were brought to Port Royal by fishermen from Spanish galleons wrecked near the island.

According to most archaeologists, Port Royal is one of the most significant sites in the world. To date, it is planned to organize tourist trips to the site of the flooding of Port Royal on specialized boats with glass bottom.

Despite the value of the objects of underwater cultural heritage, international practice shows that not always states and international organizations working in this area are able to protect it. For example, in 1993-1995, Portugal adopted regulations allowing the sale of items recovered during archaeological research. Since then, international treasure companies have begun their operations to extract underwater cultural heritage off the coast of Portugal. During these two years, the waters of Portugal have lost a huge amount of underwater cultural heritage. In 1995, the given normative acts were suspended, and already in 1997 these norms were completely abolished. Thanks to this, Portugal was able to restore its potential in the field of marine archeology[6].

Another example of the weak protection of underwater cultural heritage is found by a private exploration company in the South China Sea, one of the last Chinese junks, 60 meters long and more than 10 meters wide, «Tek Sin». In 1999, more than 300,000 porcelain items were lifted from its side to the surface, which were then sold at an auction in Stuttgart (Germany). The ship itself was destroyed, and its cargo was scattered around the world, as treasure hunters had little interest in the fact that the remains of «Tek Sin» are evidence and memory of one of the largest maritime disasters, since about 1,500 died along with the ship. 000 people. This is more than the death of the legendary Titanic.

However, there is a practice when states, striving to protect the monuments of their country, seek ownership of the underwater cultural heritage, which provides them with the opportunity to preserve the underwater cultural heritage that already belonged to them. A prime example of this is the case between Spain and the United States. The American private company Sea Hunt after received permission from the authorities of the state of Virginia to study the coastal waters of the Atlantic. During the survey, they found the remains of two Spanish ships – «Juneau» and «La Galga», which sank off the Atlantic coast of the United States in 1802 and 1850 and are now off the coast of Assating. The cargo on the ships is estimated at more than \$ 1 billion[7]. The Spanish Embassy in Washington, DC, has asked the US National Park Service to obstruct the search as both vessels are Spanish property. However, the company initiated an admiralty lawsuit seeking a court ruling that the lost ship did not fall under Spanish sovereignty. To do this, Sea Hunt secured two mandates - from the state government and the federal district court in Norfolk. Despite the fact that the US Department of State usually deals with the resolution of international conflicts, this time the Foreign Office has withdrawn itself, since, in accordance with federal law, states can also claim the remains of wrecked ships lying within three miles of their coast.

However, in 2001 the claim was rejected by the United States Supreme Court. The court ruled that the wrecks belonged to Spain[8].

Thus, international practice in the field of protection and protection of underwater cultural heritage is ambiguous. Due to the differences in domestic and international acts, there is a need to resolve a number of controversial situations outside the state level.

List of references

1. 4th session of the member countries of the UNESCO Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage [Electronic resource]: Access mode: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/ (accessed 17.09.2021)
2. International Charter for the conservation and restoration of monuments and sites [Electronic resource]: Access mode: http://www.international.icomos.org/charters/venice_e.pdf (accessed 20.10.2021)
3. Hocking C. Dictionary of Disasters at Sea during the Age of Steam. – London: Lloyd's Register of shipping, V. 2. – 1969. – London, 1989. 137 p.
4. Sunken cities of the world [Electronic resource]: Access mode: <http://masterok.livejournal.com/1072757.html> (accessed 20.10.2021)
5. Marion Clayton Link Exploring the drowned city of Port Royal // National Geographic, Washington. – 1960. – P. 151-182
6. Alvarez F., Castro F., New Portuguese legislation on the management of Underwater Cultural Heritage // Background materials in the protection of Underwater Cultural Heritage – 2000. – 307 p.
7. Madikova L.V. International and Russian experience in research and preservation of underwater cultural heritage // Journal of the Institute of Heritage. – 2019. – № 3 (18). – P. 3-5.
8. Scovazzi T. The Application of Salvage Law and other Rules of Admiralty. – The Protection of Underwater Cultural Heritage. – 2003. – P. 55.

СУ АСТЫҢДАҒЫ МӘДЕНИ МҰРА ОБЪЕКТІЛЕРІН САҚТАУ ЖӘНЕ ПАЙДАЛАНУ ДЫҒ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ПРАКТИКАСЫ

Түйін. Қазіргі уақытта су асты мәдени мұраларының Дүниежүзілік мәдени және табиғи мұралар жүйесіндегі орны мәселесіне қызығушылық артып келеді. Осыған байланысты су асты мәдени мұра объектілерін сақтауда проблемалар мен жаңа қауіптер туындауда. Мақала су асты мәдени мұрасы объектілерін сақтау мен пайдаланудың заманауи халықаралық тәжірибесін зерделеуге, сондай-ақ құқықтық реттеуді жетілдіру

мақсатында қолданыстағы заңнаманы өзгерту бойынша ұсыныстар әзірлеуге бағытталған.

Кілт сөздер: су асты мәдени мұрасы, әлемдік тәжірибе, қорғау, сақтау, жауапкершілік.

МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА СОХРАНЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБЪЕКТОВ ПОДВОДНОГО КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ

Аннотация. В настоящее время возрастает интерес к вопросу о месте подводного культурного наследия в системе Всемирного культурного и природного наследия. В связи с этим возникают проблемы и новые угрозы по сохранению объектов подводного культурного наследия. Статья направлена на изучение современной международной практики сохранения и использования объектов подводного культурного наследия, а также выработку рекомендаций по изменению действующего законодательства с целью совершенствования правового регулирования.

Ключевые слова: подводное культурное наследие, мировая практика, охрана, сохранение, ответственность.

К ВОПРОСУ О ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ ОПРЕДЕЛЕНИИ НЕКОТОРЫХ ПОНЯТИЙ, ИСПОЛЬЗУЕМЫХ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Байболова М.Б.

магистрант 2 года обучения

Академии правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре

Республики Казахстан, mika-1707@mail.ru

Аннотация: в данной статье автор подвергает анализу определение таких понятий, как «самоизоляция» и «карантин», которые в период пандемии являются наиболее употребляемыми. Однако разъяснений этих понятий в правовых актах не содержится. Использование этих терминов в регулировании поведения граждан свидетельствует о их правовой сущности. По большей части официальные определения самых различных терминов и понятий даны в соответствующих нормативно-правовых актах.

Однако некоторые из них на сегодняшний день, не взирая на их повышенную употребляемость в период пандемии, не имеют официального толкования. В статье предлагаются дефиниции, сформулированные самим автором.

Ключевые слова: самоизоляция, карантин, нормативно-правовые акты, чрезвычайные ситуации, короновирусная инфекция, ограничительные мероприятия.

В период времени, исчисление которого начинается с известия о возникновении в Китае нового заболевания, вызываемого коронавирусом SARS-CoV-2, которому впоследствии было присвоено международное название COVID-19 (CoronaVirus Disease-19), указанное конституционное право, как никогда ранее, становится зависимым от поведения самих граждан.

С тех пор, как началась борьба всего человечества с этим новым заболеванием и государственными мерами по недопущению его распространения, появились термины, содержание которых вносят существенные коррективы в повседневную в жизнь казахстанцев. Использование этих терминов в регулировании поведения граждан свидетельствует о их правовой сущности. По большей части официальные определения самых различных терминов и понятий даны в соответствующих нормативно-правовых актах.

Однако некоторые из них на сегодняшний день, не взирая на их повышенную употребляемость в период пандемии, не имеют официального

толкования. К таковым следует отнести такие термины, как «самоизоляция» и «карантин».

Так, отличительной особенностью устанавливаемых государством режимов чрезвычайной ситуации и карантина является требования для граждан к их самоизоляции. Это главное условие указанных режимов, что актуализирует уяснение содержания этого понятия.

В соответствии с психологическим словарем, изоляция в широком семантическом значении представляет процесс отделения, обособления, в ходе и результате которого происходит «отстранение индивида или социальной группы от других индивидов или социальных групп в результате резкого сокращения или прекращения социальных контактов и взаимодействий» [2, с. 90].

В. Г. Полевой и О.В. Шарыкина считают, что «в самом общем виде режим самоизоляции можно определить как самостоятельное, своими силами и без помощи со стороны, отдаление от социальных контактов, самоограничение в отношениях» [3, с.40-46].

В данном определении упущен существенный признак. Нельзя полностью утверждать, что самоизоляция является самостоятельным решением. Она осуществляется, конечно, самостоятельно, но решение принимается вынужденно, под давлением настоятельной законодательной рекомендации. Причем невыполнение этой рекомендации влечет, к примеру, административную ответственность. Последнее обстоятельство свидетельствует о том, что присутствует государственное принуждение по «умолчанию».

Помимо этого, самоизоляция предусматривает изменение всего образа жизни. К примеру, переход на дистанционное обучение, работу. Отказ от обычного распорядка дня, в виде отмены посещений фитнес клубов, бассейнов и других общественных мест. Отдаление от друзей, родственников, что значительно сужает привычный круг общения.

В результате, на наш взгляд, при самоизоляции следует говорить не о добровольном и самостоятельном изменении личного поведения, а об обязанности личности соблюдать установленные законом правила поведения.

Другим существенным признаком современной самоизоляции является ее цель. Для одних лиц целью является избежание опасности в виде инфицирования опасным заболеванием. Другие должны подвергнуть себя самоизоляции с целью избежать возможности самому заразиться инфекцией окружающих. Таким образом, главной целью самоизоляции людей является недопущение распространения коронавирусной инфекции.

На основании изложенного мы предлагаем следующую дефиницию: режим самоизоляции есть установленная законом обязанность личности по самостоятельной корректировке правил своего поведения, предусматривающего самоограничение социальных контактов и принятие иных мер, направленных на недопущение распространения инфекции.

В нормативно-правовых актах и повседневной жизни очень часто употребляется термин «карантин». Народу предписывается соблюдение режима карантина. Однако официального разъяснения данного термина, применяемого в области санитарно-эпидемиологического благополучия населения, ни в одном из нормативных актов, относящихся к этой области, мы не обнаружили.

Единственное официальное толкование данного термина закреплено в Законе РК «О карантине растений» от 11.02.1999 года, в соответствии с которым: «карантинный режим – правовой режим, предусматривающий обязательное проведение мероприятий по карантину растений, направленных на ликвидацию очага распространения карантинного объекта, ограничение или прекращение хозяйственных связей и приостановку транспортировки (перемещений) подкарантинной продукции с территории карантинной зоны с целью недопущения распространения карантинного объекта» [4].

Однако, данное определение не может быть перенесено в область общественных отношений по регулированию поведения членов общества, поскольку в нем основным объектом, подвергаемым карантину, являются растения.

Само слово «карантин» произошло от итальянского слова *quarantena*, от *quaranta giorni* – «сорок дней» [5, с.295]. Карантин также можно толковать как временную изоляцию заразных больных или людей, контактировавших с ними, пункт сбора, осмотра прибывших из мест, пораженных эпидемией [6, с.265-266].

Ряд ученых-административистов, например, Ю.С. Рябов, И.И.Веремеенко, А.П.Клюшниченко, Н.В. Макарейко, М.В. Никифоров, И.А. Скляр и некоторые другие, считают, что карантин является мерой принуждения предупредительного характера [7, с.46].

Данное утверждение является бесспорным, но не полным, так как не указывает на то, какие именно действия «наполняют» само содержание рассматриваемого понятия.

По определению А.И. Каплунова, «карантин является разновидностью вводимого на определенной территории административно-правового режима, для поддержания которого в свою очередь применяются принудительные меры

административного предупреждения (например, проверка документов, оцепление участков местности), меры административного пресечения (задержание нарушителя, изъятие предметов и веществ) [8, с.196].

Недостаток этого определения мы видим в том, что автор не указывает цели применяемого принуждения, а также то, в чем состоит это самое принуждение.

Официальное разъяснение рассматриваемого термина можно обнаружить во Временном руководстве Всемирной организации здравоохранения от 19.03.2020 г., где оно определяется в сравнении с термином «изоляция». Так, изоляции подлежат больные или инфицированные лица, а карантину – лица, которые могли подвергнуться воздействию инфекционного агента или контакту с заболевшими людьми. Целью карантинных мероприятий является мониторинг симптомов и раннего выявления случаев заражения, а изоляция направлена на предотвращение дальнейшего распространения инфекции [9].

В Международных медико-санитарных правилах закреплено, что «карантин означает ограничение деятельности и/или отделение от других подозрительных на заражение лиц, которые не больны, или подозрительных на заражение багажа, контейнеров, перевозочных средств или товаров таким образом, чтобы предотвратить возможное распространение инфекции или контаминации» [10].

Указанные определения позволяют вычленивать такой существенный признак карантина, как временное изолирование, отделение от остальных в целях предотвращения распространения заболевания.

В нормативных актах Республики Казахстан повсеместно употребляется выражение: «ограничительные мероприятия, в том числе карантин». Это означает, что карантин является составной частью ограничительных мероприятий.

Кодекс Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения» от 7 июля 2020 года уравнивает понятия ограничительных мероприятий и карантина и подразумевает под ними «меры, направленные на предотвращение распространения инфекционных и паразитарных заболеваний и предусматривающие особый режим предпринимательской и (или) иной деятельности» [11].

Согласно указанного Кодекса, «ограничительные мероприятия, в том числе карантин, включают:

- 1) ограничение въезда на территорию Республики Казахстан из-за рубежа (выезда из территории Республики Казахстан) и передвижения в отдельных

регионах (областях, городах республиканского значения и столице) транспортными средствами (воздушным, железнодорожным, автомобильным);

2) ограничение деятельности объектов предпринимательской и (или) иной деятельности;

3) ограничение организации и проведения мирных собраний, зрелищных, спортивных, религиозных и других массовых мероприятий, а также семейных обрядов, связанных с рождением, свадьбой, смертью;

4) ограничение производства, ввоза, вывоза, применения и реализации на территории Республики Казахстан продукции, предназначенной для использования и применения населением, а также в предпринимательской и (или) иной деятельности;

5) проведение в пунктах пропуска на Государственной границе Республики Казахстан бесконтактной термометрии, лабораторного обследования и, в случае необходимости, изоляцию лиц, прибывающих из неблагополучных по инфекционным заболеваниям стран;

6) направление на лабораторное обследование, изоляцию и госпитализацию (или изоляцию на дому), медицинское наблюдение, лечение больных инфекционными заболеваниями;

7) направление лиц, являющихся потенциальными источниками распространения инфекционных заболеваний, лиц, находившихся в контакте с инфекционными больными, а также лиц с подозрением на инфекционное заболевание на лабораторное и медицинское обследование и изоляцию;

8) применение мер личной и коллективной профилактики инфекционных заболеваний;

9) проведение профилактической и очаговой дезинфекции, дезинсекции и дератизации в помещениях и на транспортных средствах, территориях, в очагах инфекционных заболеваний» [11].

«Чисто» карантинными в указанном перечне можно назвать мероприятия, содержащиеся в п.п.5,6,7. В то же время все указанные меры бесспорно являются ограничительными, поскольку реализуются посредством государственного принуждения (вряд ли граждане добровольно будут проходить эти процедуры). В содержании всех выше указанных пунктов проявляется государственный императив, исходящий из единой цели и выполняющий единую задачу. Все

перечисленные ограничения представляют собою административные медико-санитарные мероприятия, обеспеченные силой государственного принуждения.

В сравнении с приведенными выше теоретическими и нормативными определениями понятия «карантин» нам больше импонирует определение, закрепленное в Федеральном законе Российской Федерации «О санитарно-эпидемиологическом благополучии населения» в связи с тем, что в нем понятия ограничительных мер и карантина отождествлены. Так текст определения содержит следующее: «Карантин - ограничительные мероприятия (карантин) - административные, медико-санитарные, ветеринарные и иные меры, направленные на предотвращение распространения инфекционных заболеваний и предусматривающие особый режим хозяйственной и иной деятельности, ограничение передвижения населения, транспортных средств, грузов, товаров и животных» [12].

В данном определении, по нашему мнению, имеется лишь один недостаток – это перечисление: «административные, медико-санитарные, ветеринарные и иные меры». По сути, все ограничительные меры, будь то медико-санитарные, ветеринарные или иные, являются административными, то есть исходящими от различных структур государственной власти. Поэтому указанное перечисление, на наш взгляд, является излишним.

В связи с изложенным нам представляется целесообразным закрепление в Кодексе Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения» от 7 июля 2020 года следующего разъяснения: «Карантин - ограничительные мероприятия (карантин) – административные мероприятия, направленные на предотвращение распространения инфекционных и паразитарных заболеваний и предусматривающие особый режим предпринимательской и (или) иной деятельности, ограничение передвижения населения, транспортных средств, грузов, товаров и животных».

Список использованных источников

1. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах //Электронный ресурс:https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactecon.shtml
2. Краткий психологический словарь / авт.-сост. С.Я. Подопригора, А.С. Подопригора. Ростов н/Д.: Феникс, 2010. 318 с.
3. Полевой В.Г., Шарыкина О.В. Самоизоляция как благозвучие для карантина, особый режим жизнедеятельности в рамках повышенной готовности к чрезвычайной

- ситуации или ответственная гражданская позиция//Научные и образовательные проблемы гражданской защиты. 2020. № 2 (45). С. 40-46
4. Закон РК «О карантине растений» //Электронный ресурс: http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z030000387_#z19
 5. Сухарев А.Я. Юридический словарь. М., 2008. С. 295.
 6. См.: Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. М., 2005. С. 265-266.
 7. Макарейко Н.В., Никифоров М.В., Складов И.А. Административное принуждение в России: учебное пособие. Нижний Новгород, 2002. С. 46.
 8. Каплунов А.И. Административное принуждение, применяемое органами внутренних дел (системно-правовой анализ): дис. ... д-ра. юрид. наук. М., 2005. С. 196
 9. Временное руководство Всемирной организации здравоохранения от 19.03.2020 г. // Электронный ресурс:https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactecon.shtml
 10. Международные медико-санитарных правила// https://rosпотреbnadzor.ru/region/rss/rss.php?ELEMENT_ID=13524
 11. Кодекс Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения» от 7 июля 2020 года//Электронный ресурс: http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z030000387_#z19
 12. О санитарно-эпидемиологическом благополучии населения: федеральный закон от 30.03.1999 N 52-ФЗ (с изменениями и дополнениями) Гарант. Информационно-правовой портал // URL: [https:// base.garant.ru/12115118/](https://base.garant.ru/12115118/) (дата обращения 10.09.2021)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ПАНДЕМИЯ КЕЗЕҢІНДЕ ПАЙДАЛАНЫЛАТЫН КЕЙБІР ҰҒЫМДАРДЫ ЗАҢНАМАЛЫҚ АЙҚЫНДАУ ТУРАЛЫ МӘСЕЛЕ ТУРАЛЫ

Аннотация: бұл мақалада автор пандемия кезінде ең көп қолданылатын "өзін-өзі оқшаулау" және "карантин" сияқты ұғымдардың анықтамасын талдайды. Алайда, құқықтық актілерде осы ұғымдарды түсіндіру жоқ. Азаматтардың мінез-құлқын реттеуде осы терминдерді қолдану олардың құқықтық мәнін көрсетеді. Көп жағдайда әртүрлі терминдер мен ұғымдардың ресми анықтамалары тиісті нормативтік актілерде келтірілген.

Алайда, бүгінгі таңда олардың кейбіреулері пандемия кезінде қолданудың жоғарылауына қарамастан, ресми түсіндірмеге ие емес. Мақалада автордың өзі тұжырымдайтын анықтамалар ұсынылады.

Түйінді сөздер өзін-өзі оқшаулау, карантин, нормативтік-құқықтық актілер, Төтенше жағдайлар, короновирустық инфекция, шектеу іс-шаралары.

ON THE ISSUE OF LEGISLATIVE DEFINITION OF SOME CONCEPTS USED DURING THE PANDEMIC IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Abstract: in this article, the author analyzes the definition of such concepts as "self-isolation" and "quarantine", which are the most commonly used during the pandemic. However, the legal acts do not contain explanations of these concepts. The use of these terms in regulating the behavior of citizens testifies to their legal essence. For the most part, the official definitions of a wide variety of terms and concepts are given in the relevant regulatory legal acts.

However, some of them today, despite their increased use during the pandemic, do not have an official interpretation. The article offers definitions formulated by the author himself.

Keywords: self-isolation, quarantine, regulatory legal acts, emergencies, coronavirus infection, restrictive measures.

МЕДИАЦИЯ АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ НЫСАНЫ РЕТІНДЕ

Қорабаева Ж.С.

ҚР Бас Прокуратурасы жанындағы құқық қорғау органдары Академиясы магистранты,
Нұр-Сұлтан қаласы, kzhser@mail.ru

Түйін. Мақалада автор Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың ерен еңбегіне ерекше басымдық беріп, еліміздегі медиация институтының қалыптасуы мен дамуының ерекшеліктерін зерделейді. Сондай-ақ, Қазақстан Республикасындағы медиация институтының ұйымдастырушылық-құқықтық саясатын шетел тәжірибесімен салыстыра отырып, медиация институтын елімізде дамыту үшін бірнеше ұсыным ұсынады.

Түйінді сөздер: Конституция, медиация институты, медиатор, бітімгершілік, ұлттық код, билер шешімі, Қазақстан халқы Ассамблеясы.

Қазіргі қоғамда азаматтар өздерінің құқықтары мен мүдделерін өз бетінше қорғауға қабілетті белсенді субъект ретінде қабылданады. Осындай қоғамда өмір сүру үшін диалог режимі шешуші болып табылады. Осыған орай, бүгінде адам құқықтары мен бостандықтарын қорғау проблемасымен қатар, жанжалдарды бәсекелестіктен ынтымақтастыққа көшу арқылы шешу жолдары өткір мәселе болып тұр. Қазіргі заманғы құқықтық жүйенің объективті қажеттілігі - балама процедуралардың пайда болуы болып табылады. Бұл жерде медиация құқықтық қатынастар субъектілерінің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғаудың инновациялық нысандарының бірі болып табылады.

Медиация – дауларды балама түрде шешудің тәсілдері деп танысақ, ал батыс еуропа елдерінде мемлекеттік және арбитраждық (төрелік) сот ісін жүргізуге балама ретінде қабылданады. Медиация бұл жанжалдарды шешудің ең тиімді технологияларының бірі.

Қазіргі әдебиеттерде «медиация» ұғымының мазмұнына әртүрлі көзқарастар ұсынылған: нормативтік (қақтығыстарды шешудің бейбіт құралдарының бірі), коммуникативті (дау тараптарының тиімді ымырасына әкелетін үш жақты келіссөздер мен ақпарат алмасу процесі), функционалды (тактикалық әдістердің үйлесімі, жанжалдарды өзара қолайлы шешуге қол жеткізуге бағытталған іс-шаралар), «Гарвард» (жанжалдарды шешудің

консультативтік нұсқасы), психологиялық (жанжалды шешу әдісі, оның барысында оны қайта қарастыру және оның пайда болу себептерін жою).

Соңғы онжылдықтарда медиация өте қарқынды дамып келеді және халықаралық қауымдастық қазіргі әлемнің сын – қатерлеріне жауап беретін дауларды шешудің әмбебап әдісі ретінде қабылдануда, ол адамды мынадай қиын міндетке қояды: ұлттық қауымдастықтар мен жеке адамдар арасындағы тепе-теңдікті табу, адамның жеке қажеттіліктері мен мүдделерін іске асыруға деген табиғи ұмтылысын күшейту[1].

Медиация (лат. *mediare* делдалдық) – бұл тәуелсіз және бейтарап тарап-медиатор қарама-қайшылықты тараптарға қысқа мерзімде бірлескен күш-жігермен көмектеседі және өзара мүдделерді ескере отырып, олардың әрқайсысы үшін қажет немесе кем дегенде қолайлы шешімге келеді [2, 14-бет].

Медиация әрдайым жанжалды реттеудің оңтайлы тәсілі бола бермейді, кейде бұл жай ғана қолайсыз.

Мұндай жағдайларда жанжалдарды (дауларды) шешудің балама тәсілдері:

1. Шағын сот. Жанжал тараптары сот немесе баспасөзде жариялауды күтуді қаламайды. Тараптарды тыңдау үшін зейнетке шыққан бұрынғы судья шақырылады, ал қақтығысты шешу әдісі-шағын сот. Тараптар сот қымбат және ұзақ рәсім екенін түсінеді.

2. Төрешілік (лат. *arbitror* сену, санау, ойлау) - бұл соттың бейресми процедурасы, онда төрешілердің рөлін төрешілер деп атайды, оған тараптар өз еркімен қатысады және істі клиенттің көзқарасы бойынша баяндайтын адвокаттар ұсынады, ал төрешілер қорытынды бойынша шешім шығарады.

3. Сараптамалық бағалау (лат. *expertus* тәжірибелі) тараптар үшін ерікті процесс, онда үшінші бейтарап тарап (талданатын қақтығыс саласындағы маман) талқыланған мәселелерге баға береді.

4. Негоциация (ағылш. *negotio* келіссөздер жүргізу) екі тарап үшін де қызығушылық тудыратын мәселе бойынша келісім-шарт жасау мақсатында екі немесе одан да көп тараптар қатысатын процесс. Бұл екі тараптың қалауы бойынша әрекет ететін процесс, олардың келіссөздерге қатысуына ешкімнің құқығы жоқ.

5. Фасилитация (лат. *fas* рұқсат етілген, мүмкін) келіссөздер нысаны, онда үшінші тарап келіссөздер қатысушыларына консенсусқа қол жеткізуге көмектеседі. Фасилитатор-медиатор, бірақ аз дәрежеде ол тараптарды

жақындастырумен айналысады, кедергілерді алып тастайды, екі жақтың бір-біріне қозғалысын жеңілдетеді.

6. Консилитация (лат. consilium жиналыс, кеңес, шешім, жоспар) келіссөздер нысаны, онда үшінші тарап пікірді хабарлайды және қарама-қарсы тараптар арасындағы шешімдерді қорытындылайды.

7. Әлеуметтік серіктестік ықтимал қақтығыстағы өзара әрекеттесуші тараптардың алдын-алу рөліне негізделген, мұнда тараптардың әрқайсысы екінші тарапқа алдын-ала талап қояды және қақтығыстың алдын-алу және оны сындарлы бағытқа ауыстырудан гөрі жеңілдіктер жасайды [3, 29-34 беттер].

Бұл тізім толық емес, өйткені іс жүзінде осы түрлердің әрқайсысының өзгеруі өте бай.

Сондықтан жанжалды басқару әдісін таңдағанда, туындаған мәселені шешудің ең қолайлы әдісін таңдау керек. Медиацияның маңызды сипаттамасы-бұл тараптарға олардың қажеттіліктері мен мүдделеріне сәйкес келетін шешім таңдауға мүмкіндік береді [2, 14-бет].

Қазақстан Республикасының «Медиация туралы» Заңы 2011 жылы заңды түрде бекітіліп, нақты тапсырмалар да берілді. 2013 жылы Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Қазақстан Республикасы судьяларының VI съезінде сөйлеген сөзінде: «Қазақстанда соттан тыс делдалдың көмегімен бітістіру процесі – медиация институты құрылды. Бұл екі жақ та келісетін шешім қабылдануы мүмкін істерді қараудан соттарды біртіндеп босату үшін алғышарт жасайды. Бұл институтты дамытып, әлемдік деңгейге жеткізу қажет. Қазақстанның құқық жүйесін дамытудың ауқымды әлеуеті әсіресе әлеуметтік саладағы даулар мен қақтығыстарды шешудің баламалық жолдарын енгізуде жатыр. Медиация туралы заңнаманың жетілмегендігі біздің еліміздегі даулы жағдайларды реттейтін соттық емес институттардың дамуын тежеп отыр. Биылғы жылы барлық істің 1 пайызы ғана медиация тетіктерінің пайдаланылуымен қаралды. Медиация туралы отандық заңнаманы халықаралық стандарттармен сәйкестендіру керек. Бұл Қазақстанның сот жүйесіне оң ықпал етеді, соттардың жүгін жеңілдетуге септігін тигізетін болады. Сонымен қатар іскерлік белсенділікті арттыруға, елде қолайлы инвестициялық ахуал орнатуға әсер етеді», деген болатын[4]. Алайда бұл медиация институтының жұмысы Елбасы айтқандай жанданып кетпеді. Мүлдем жұмыс жүргізілмеді дегеннен аулақпыз алайда нәтиже көңіл көншітпегені анық. Осыны алға тартқан мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев 2020 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан Халқына арнаған Жолдауында Медиация туралы Заң бойынша үмітіміз әлі ақталмағанын, бүгінге дейін бірде-бір мемлекеттік орган осы медиация институтын дамытумен

айналыспағандығын ашық айтты. Демек, 10 жыл бұрын қабылданған Заң өз деңгейінен аса алмады деген сөз [5]. Мұның себептері мен салдары да сан алуан. Жалпы, медиация институты бүгінгі таңда барлық мүмкіндіктер мен әлеуетті іске асырмайды деген пікірмен көпшілік келіседі деген ойдамыз. Сондықтан бұл мәселенің негізгі себептеріне тоқтала кетейік. Әуелі, қарапайым халық медиацияның барлық мүмкіндігі мен әлеуетін жеткіліксіз біледі. Сонымен қатар, олардың медиаторға деген сенімдері аз. Өйткені кәсіби мықты, білімді де білікті медиаторлар санының аздығы да медиация институтының дәрежесін көтермей тұр. Қазір ақпараттық технологияның дамыған яғни, жаһандану заманы десек те халықтың құқықтық сауаттылығы мен мәдениеті төмен. Халық арасында қорғаудың тек сот және әкімшілік нысандары арқылы субъективті құқықтар мен заңды мүдделерді қорғау туралы қалыптасқан стереотиптер де бұл саланың дамуына біршама кедергі келтіруде.

Бүгінгі таңда медиация институтын дамыту бойынша «Самұрық-Қазына» ұлттық әл-ауқат қоры мен квазимемлекеттік кәсіпорындардың жақсы белсенділік танытып отырғандығын ерекше атап өткеніміз жөн. Бірақ бұл көрсеткіш республика көлемімен есептейтін болсақ тым төмен жұмыс көрсеткішін көрсетеді. Медиация институтын дамытудың бір тетігі ретінде Елбасы Қазақстан халқы Ассамблеясының XXIV сессиясында негізгі бағыт ретінде ұсынып, нақты тапсырмалар жүктеген болатын. Бұл бойынша республиканың әр өңірінде «Қоғамдық келісім» мемлекеттік мекемесіндегі осы салаға жауапты мамандар барынша жақсы нәтиже көрсетуге тырысып бағуда.

Ұлан байтақ қазақтың қасиетті жерінде мекендеген бүгінгі ұрпақ Мәңгілік Елдің бақытты ұрпағы. Біздің мақсатымыз айқын, міндетіміз нақты, бағытымыз белгілі. Олай болса, Елбасы ұсынған стратегияларға қол жеткізу үшін біздің татулығымыз бен бейбітшілігіміз аса маңызды. Қазақстан Республикасын әлем елдеріне танытып, дамыған елдермен терезесінің теңелуіне, керегесінің кеңеюіне бар күш-жігерін арнаған қазақтың бағына туған Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың ерен еңбегі бәрімізге үлгі. Және біз Елбасы еңбегіне мәңгі қарыздармыз. Тәңір берген Тәуелсіздік деген тәтті сыйдың ғұмыры ұзақ болуын қаласақ, әрбір қазақстандық азамат ел дамуы жолында Елбасы көрсеткен бағыт пен бағдарды басты нысанға ала отырып, келешекке нық қадам жасауы керек. Әлем елдерін мойындатқан мықты саясаткер Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың сарабдал саясаты мен түрлі стратегиялық бағдарламалары біздің басты бағдаршамымыз. Олай болса, жолымыз нұрлы, мақсатымыз айқын, бағдарымыз түзу болсын.

Қолданылған әдебиеттер

1. Медиация в России: от слов к делу. Материалы второй международной конференции «Медиация. Альтернативные методы разрешения споров, и их значение в совершенствовании деловой и корпоративной этики». М.: МЦУПК, 2007. — 128 с.
2. Махтельд Пель, Медиацияға шақыру: медиация арқылы жанжалды қалай тиімді шешуге болатындығы туралы практикалық нұсқаулық// Приглашение к медиации : практическое руководство о том, как эффективно предложить разрешение конфликта посредством медиации / Махтельд Пель. - Москва : Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2009. - 256 с.
3. Звонок О.С., Поклад В.И. «Круглий стил» як форма посередництва і помякшення соціальної напруженості в регіоні. – 2014г. – 132 с.
4. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2013 жылғы 14 желтоқсандағы Жолдауы.
5. Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К. Тоқаевтың 2020 жылғы 01 қыркүйектегі Жолдауы.

МЕДИАЦИЯ КАК ИННОВАЦИОННАЯ ФОРМА ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

Аннотация. В статье автор уделяет особое внимание заслугам Первого Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева, изучает особенности становления и развития института медиации в стране. Также предлагается ряд рекомендаций для развития института медиации в стране, сопоставляя организационно-правовую политику института медиации в Республике Казахстан с зарубежным опытом.

Ключевые слова: Конституция, институт медиации, медиатор, миротворчество, национальный код, решение биев, Ассамблея народа Казахстана.

MEDIATION AS AN INNOVATIVE FORM OF HUMAN RIGHTS PROTECTION

Annotation. The author pays special attention to the merits of the First President of the Republic of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev, studies the peculiarities of the formation and development of the mediation institute in the country. It also offers a number of recommendations for the development of the mediation institute in the country, comparing the organizational and legal policy of the mediation institute in the Republic of Kazakhstan with foreign experience.

Keywords: The Constitution, the institute of mediation, the mediator, peacemaking, the national code, the decision of the biy, the Assembly of People of Kazakhstan.

ЖӘБІРЛЕНУШІЛЕРГЕ ӨТЕМАҚЫ ӨНДІРУДІ МӘЖБҮРЛЕП ОРЫНДАТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Үдербай С.С.

Қазақстан Республикасының Бас прокуратура жанындағы
Құқық қорғау органдарының академиясының
2 курс магистранты, uderbaev101@mail.ru

Түйін. Мақалада жәбірленушілерге өтемақы өндіруді мәжбүрлеп орындату бойынша орын алып отырған қиыншылықтар қарастырылған. Заңнамамен көрсетілген жалпы өндіру туралы талаптарының тиімсіздігі және альтернативті шешім қабылдау қажеттігі талқыға салынған. Бұған қоса, жеке сот орындаушылар үшін жәбірленушілерге өтемақы өндіру санатындағы атқарушылық құжаттардың өндірілу маңыздылығы, орындалуы және тиімді бір алгоритмнің болмауы зерделенген. Сонымен қатар автормен халықаралық тәжірибе зерделеніп, олардың біздің мемлекетке тиімді шараларын қолдануға ұсыныс енгізілген.

Кілт сөздер: жәбірленушіге өтемақы қоры, атқарушылық құжат, сот орындаушылар, халықаралық тәжірибе.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «**Жаңа жағдайдағы Қазақстан: Ис-қимылы кезеңі**» атты жолдауында дамыған мемлекеттер үлгісі бойынша қылмыстық саланы дамыту, азаматтардың құқықтарын жоғары халықаралық стандартқа сәйкес уақытылы қамтамасыз ету моделін құру қажеттігін атап өтті [1].

Өз кезегінде, қылмыстық құқықбұзушылықпен бұзылған құқықтарды қалпына келтірудің дәстүрлі құқықтық құралы болып жәбірленушіге келтірілген мүліктік залалды, сондай-ақ денсаулыққа келтірілген зиян немесе жеке мүліктік емес игіліктер мен құқықтарды қалпына келтіру болып табылатындығы мәлім.

Қазақстан Республикасында 2018 жылдың қаңтар айында «Жәбірленушіге өтемақы қоры туралы» Заң қабылданып, қазіргі таңда қарқынды жұмыс атқаруда.

Аталған институт біздің мемлекетімізде алғашқы рет енгізіліп, оның негізіне БҰҰ-ның Бас ассамблеясының 1985 жылғы «Қылмыс және билікті асыра пайдалану құрбандары үшін әділ сот төрелігінің негізгі ұстанымдары туралы» Декларациясы, 1988 жылғы «Зорлық-зомбылықтан зардап шеккендерге өтемақы төлеу туралы» Еуропа конвенциясы негіз болған.

Алғаш рет, жәбірленушіге өтемақы төлеу қоры (бұдан әрі - қор) Жаңа Зеландия (1963 жыл) және Ұлыбритания (1964 жыл) мемлекеттерінде енгізіліп, кейіннен Еуропа және Солтүстік Америка елдерінде кеңінен таралып, қазіргі таңда Еуропаның 22 мемлекетінде, Америка құрама штаттарында, Эстония және Азербайджан мемлекеттерінде жұмыс істейді [2].

АҚШ-да жәбірленушіге келтірілген залалды қалпына келтіру әділет жүйесінің негізгі түйсігі болып табылады. Федералды деңгейде қор қызметі Қылмыс куәлері мен құрбандарын қорғау туралы заңымен (1982 жыл), Қылмыс құрбандарының құқығы туралы билльмен (1984 жыл), Қылмыс құрбандарының құқықтары және реституция туралы заңымен (1990 жыл) реттеледі [2].

Одан бөлек, осы құқықтық қатынасты әр штаттың өзінің құқықтық актілері реттейді. Басым штаттардың заңдарына сәйкес, зомбылық қылмыстарынан жәбір көрген жәбірленушілермен қатар, келтірілген залалды қалпына келтіру құқығы, соның ішінде әлеуметтік көмек алу құқығы тек жәбірленушілерге ғана емес, олардың туыстарына және қылмыстың алдын-алуға әрекет жасаған тұлғалар да құқылы.

Төлемдерді төлеу сот актісінің болуына немесе кінәлі тұлғаның анықталып, анықталмауына немесе қылмыс субъектісінің қылмыстық жауапкершілікке тартылу, тартылмауына байланысты емес.

Негізінен, өтемақы медициналық көмекті көрсетуге, жерлеуге қатысты төлемдерге жұмсалған қаражатты, қайтыс болған тұлғаның жанұясына материалдық залалды қамтамасыз етуге жұмсалады.

Ал, Нью-Йорк, Мэриленд және Калифорния штаттарында қылмыспен келтірілген мүлікті қалпына келтіру және жәбірленушіге қажеттілігі бірінші заттарды сатып алуға төлемдерді көздейді.

Аталған өтемақыларды төлеу Федералды қор мен штаттардың қорынан жүзеге асырылып, штаттардың қорына жыл сайын Федералды қордан 40% пайыз жұмсалған қаражат төленеді [2].

Өз кезегінде, Федералды қор салық төлемдерінен емес, жаза үшін өндірілген айыппұлдардан, кепілден, құқықбұзушылықтармен төленетін сот төлемдері мен баждарынан құрылады.

Ұлыбританияда құқық бұзушылықтан жәбір көрген тұлғаларға екі түрлі өтемақы көзделген, кінәлі тұлғамен сот үкімі бойынша өтемақы төлеу және мемлекеттік қордан төленетін өтемақы болып табылады.

Айта кететін жай, бұл елде де АҚШ-та тәрізді төлемдерді төлеу сот актісінің болуына немесе кінәлі тұлғаның анықталып, анықталмауына немесе қылмыс субъектісінің қылмыстық жауапкершілікке тартылу, тартылмауына байланысты емес.

Төленетін өтемақы мөлшері 1988 жылы Ішкі істер министрлігімен қабылданған ережемен көзделіп, бекітілген. Мысалы, тырналған үшін 50 фунт стерлинг, тістің жоғалуы - 1000 фунт стерлинг, мұрынның жеңіл бұзылуы - 550 фунт стерлинг, зорлау - 5000 фунт стерлинг өтемақы төленеді [2].

Франция мемлекетінде өтемақы қоры 1977 жылғы Қылмыстық-процестік кодексімен реттеледі. Жәбірленушілер қордан оған келтірілген залалды мемлекеттен, қылмыскер сотталмай тұрғанға дейін алады, ал мемлекет өз кезегінде қаражатты сотталған тұлғадан регрестік түрде өндіріп алады. Еуропалық тәжірибеде қылмыстан жәбір көрген тұлғаларға осы тәртіпте өтемақы төлеу форматы суброгация деп аталады[2].

Франция Конституциясының 131-24 баптарында «Мемлекет сотталған тұлғамен өзге тұлғаға келтірілген бүкіл залал немесе оның бөлігі үшін сот үкімінде тікелей көрсетілген қоғамдық жұмыстарға тепе-тең жауапты [2].

Яғни, қордан төленген өтемақы соммасы сотталған тұлғадан қоғамдық жұмысқа тарту және еңбекке тарту формасында іске асырылады.

Біздің мемлекетімізде қылмыстық құқықбұзушылықты жасаған кінәлі тұлғаларадан міндетті төлемдерді өндіру 2018 жылдың 1-шілдесінен іске қосылып, жәбірленушілерге өтемақы біржолғы төлем түрінде қылмыстық қудалау функцияларын жүзеге асыратын органның шешімі негізінде, қор қаражатынан төленеді.

Қорды қалыптастыру көздеріне сотпен өндірілетін мәжбүрлі төлемдер, көзделген процестік міндеттерді орындамағаны және сот отырысында тәртіп бұзғаны үшін жәбірленушіге, куәға, маманға, аудармашыға және өзге де адамдарға сот салатын ақшалай өндіріп алулар, сот актісі негізінде кінәлі деп танылған тұлғалар және түзеу жұмыстары түрінде жаза тағайындалған сотталған адамнан ақшалай өндіріп алулар, регрестік талаптар тәртібімен өндіріп алынған ақша жатады.

Әрине, тұтастай алғанда қор қызметі құқықтарды қамтамасыз ету, жәбірленушілердің құқықтарын қалпына келтіру, азаматтардың мемлекетке деген сенімін арттыруда оңды болатындығы анық, дегенмен қорды қалыптастыру және үнемі толтырып тұру мақсатында қаражат соммасын өндіруде іс-жүзінде қиыншылықтар орын алуда.

Осы тұрғыда негізгі факторлар ретінде: сот актісімен айыпталған тұлғаның заң және қоғам алдындағы моральдық жауаптылығы төмен деңгейде болуы, оның материалдық жағдайының, қандай да болсын қаражат өндіруге мүмкіндік бермеуі болып табылады.

Қазіргі таңда мемлекет тарапынан сотталған тұлғаларды, әсіресе бас бостандығынан айыру орындарында отырған сотталғандарды жұмыспен қамтамасыз ету деңгейінің төмен болуы және өтемақының өндірілмегендігі үшін қандай да бір жауапкершіліктің көзделмеуі.

Осы тұрғыда сот орындаушылардың қызметі тағы бір ахуалды жағдайға ұшырауда.

Атап айтқанда, атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы заңға сәйкес өтемақыны өндіру жалпы негізде, яғни сот актілерінің негізінде берілетін атқарушылық парақтар бойынша үш жыл ішінде өндірілуге жатады, ал өндіріп алу жүргізілмеген немесе толық көлемде жүргізілмеген жағдайда сотқа қайтарылады.

Мысалға, ағымдағы жылдың басынан Солтүстік Қазақстан облысында пробация қызметінің есебінде тұрған 79 сотталған 3,9 млн теңге мөлшеріндегі өтемақыны төлеуге міндеттелген.

Алайда, қазіргі таңда 79 сотталғанның 14-і ғана 684 мың теңге мөлшеріндегі ақшаны өтеген, қалған қаражат соммасы бойынша міндеттемені орындату мүмкіндігі сотталғандарға тиісті қандай да болмасын мүліктің болмауынан мүмкін болмай отыр [3].

Өз кезегінде, бас бостандығынан айыру орындарында отырған тұлғаларды, қоғамнан оқшаулаусыз жаза түріне сотталған тұлғаларды ақылы жұмыспен қамтамасыз ету күрделі қиыншылықтарға ұштасатыны мәлім.

Жоғарыда аталғанды және атқару парағының тек үш жыл мерзімде орындалуға жататындығын ескерсек, қорды қаражатпен қамтамасыз ету мәселесі күрделі ахуалға ұшырауы ықтимал.

Одан бөлек, сотталған тұлғаларды жұмыспен қамтамасыз ету қажет болған жағдайда Қылмыстық-атқару кодексінің 55-бабына сәйкес пробация қызметінің жолдамасы негізінде жұмыспен қамту орталықтарына жүктелген.

Алайда сотталған тұлғалардың жұмыспен қамтамасыз етілуі және одан міндетті өтемақылардың өтелуі үшін мемлекеттік қызметкерлерге немесе сот

орындаушыларына қандай да болмасын сыйақылар немесе үстемақылар көзделмеген.

Одан бөлек, қорға өтемақы өндіру мемлекет мүддесі үшін өндірілетін өтемақылар қатарына жатқызылған, ал олардан сот орындаушылардың қызметіне көзделген үстемақы аз болып табылатындықтан, сот орындаушылар үшін аталған атқарушылық құжаттармен айналысу қызығушылық тудырмайды.

Осы тұрғыда, сотталған тұлғалардан қорға белгілі бір өтемақылардың өтелгендігі үшін уәкілетті қызметкерлерге сыйақы немесе қызметі бойынша қолдау шаралары көзделген жағдайда, сотталған тұлғаларды жұмысқа орналастыру бойынша жұмыс алға басу ықтималы жоғарылайтындығы анық.

Сонымен қатар, сотталған тұлғаларды жұмыспен қамту тікелей кәсіпкерлермен байланыстылығын ескере отырып, мемлекет тарапынан кәсіпкерлерге салық саласында жеңілдіктер және амнистия беру барысында сотталған тұлғаларды жұмысқа алу талабын қою мәселесін қарастыру өзінің оңды шешімін табатындығына сенімдеміз.

Осыған байланысты, жоғарыда келтірілген өзекті мәселелер мен шет елдер тәжірибесін есере отырып, қарастырыл отырған сұрақты оңды шешу үшін келесіні ұсынамыз:

Франция мемлекетінің тәжірибесі негізінде, сотталған тұлғаның атында меншік тіркелмесе немесе өндірілетін өзге де қаражат соммасы болмаған жағдайда, қоғамдық жұмысқа тарту арқылы жұмыспен қамтамасыз етіп, қордан төленген ақша көлемін қалпына келтіруді.

Атқару парағының орындалу мерзімін созу немесе сотталған тұлғаның бас бостандығынан айыру мекемесінен шығу мерзіміне сай бекітуді.

Сотталған тұлғалардан қорға белгілі бір өтемақылардың өтелгендігі үшін уәкілетті қызметкерлерге сыйақы немесе қызметі бойынша қолдау шараларын көздеу.

Осы сұрақтардың оңды шешілуі біздің ойымызша қарастырылып отырған сұрақтарды нормативтік құқықтық тұрғыдан жетілдіріп, Қазақстан Республикасында осы жағдайдын оңтайлы болуына әкеледі.

Қолданылған әдебиет көздері

1. Қазақстан Республикасы Президентінің 2020 жылғы 1 қыркүйектегі «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: Іс-қимыл кезеңі» жолдауы. [Электрон. ресурс] – URL: <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtynkazakstan-halkyna-zholdauy-183555>. (дата обращения: 11.09.2021).
2. Юношев С.В. Государственные компенсации жертвам преступлений: зарубежный опыт и российские перспективы. Вестник СамГУ.2014. [Электрон. ресурс] – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/gosudarstvennye-kompensatsii-zhertvam-prestupleniy-zarubezhnyy-opyt-i-rossiyskie-perspektivy>. (дата обращения: 09.09.2021).
3. Жуковень О. «Как взыскивают платежи в фонд компенсации потерпевшим в СКО». 18.03.2021. KAZINFORM [Электрон. ресурс] – URL:[inform.kz https://www.inform.kz/ru/kak-vzyskivayut-platezhi-v-fond-kompensacii-poterpevshim-v-sko_a3765827](https://www.inform.kz/ru/kak-vzyskivayut-platezhi-v-fond-kompensacii-poterpevshim-v-sko_a3765827).(дата обращения: 11.09.2021).

ВОПРОСЫ ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ИСПОЛНЕНИЯ КОМПЕНСАЦИИ ПОТЕРПЕВШИМ

Аннотация. В статье рассматриваются проблемные вопросы, возникающие при принудительном исполнении компенсаций потерпевшим. Рассматриваются вопросы неэффективности требований некоторых норм законодательства, а также о необходимости принятия альтернативных решений.

Вместе с тем, для частных судебных исполнителей изучены важность производства, исполнение и отсутствие единого эффективного алгоритма исполнительных документов категории взыскания компенсации потерпевшим.

Также, автором изучен международный опыт и внесено предложение принять меры, которые будут эффективны для нашего государства.

Ключевые слова: фонд компенсации потерпевшему, исполнительный документ, судебные исполнители, международный опыт.

ISSUES OF ENFORCEMENT OF COMPENSATION TO VICTIMS

Annotation. The article deals with problematic issues arising during the enforcement of compensation to victims. The issues of inefficiency of the requirements of some legislative norms, as well as the need for alternative solutions are considered.

At the same time, for private bailiffs, the importance of production, execution and the lack of a single effective algorithm of enforcement documents of the category of recovery of compensation to victims have been studied.

Also, the author has studied international experience and made a proposal to take measures that will be effective for our state.

Keywords: victim compensation fund, executive document, bailiffs, international experience.

КӘМЕЛЕТКЕ ТОЛМАҒАНДАРҒА ЖЫНЫСТЫҚ ЗОРЛЫҚ- ЗОМБЫЛЫҚ ЖАСАҒАНЫ ҮШІН ҚОСЫМША ЖАЗА РЕТІНДЕ АТА- АНА ҚҰҚЫҒЫНАН АЙЫРУ

Бекишева М.О.

ҚР Бас Прокуратурасы жанындағы құқық қорғау органдары Академиясының
магистранты, meguert-87@mail.ru

Ғылыми жетекшісі: Филипец О.Б.

ҚР Бас Прокуратурасы жанындағы құқық қорғау органдары Академиясының доценті

Түйін. Мақалада заң шығарушының кәмелетке толмағандарға қатысты жыныстық қол сұғылмаушылыққа қарсы қылмыс жасаған адамдарды жазалаудың тәсілдері талданды. Кеңестік кезеңдегі заң шығарушының тәжірибесін ескере отырып, кәмелетке толмағандарға қатысты зорлау үшін және кәмелетке толмағандарға қатысты сексуалдық сипаттағы қылмыстар үшін қылмыстық жауаптылық пен жаза тағайындау проблемалары қаралды. Талдау негізінде автор қылмыстың аталған санаты үшін қосымша жаза жүйесін кеңейту бойынша ұсыныстар жасады.

Кілт сөздер: зорлау, кәмелетке толмағандар, жаза, қосымша жаза, ата-ана құқығынан айыру.

Құқық бұзушылықтарға қарсы қылмыстық-құқықтық іс-қимылдың елеулі және пәрменді негізі жаза болып табылады. «Қылмыстық құқық бұзушылық» және «жаза» ұғымдары бір-бірімен тығыз байланысты. Олар кез-келген уақыт кезеңіндегі қылмыстық құқық пен қылмыстық заңнаманың негізін құрайды. Ежелгі Римде «қылмыс болмаса және егер ол заңда көзделмеген болса, ол үшін жаза жоқ» деп білгені кездейсоқ емес [1, 82 б.].

Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне Мемлекет басшысының 2020 жылғы 1 қыркүйектегі «Қазақстан Жаңа нақты ахуалда: іс-қимыл уақыты» атты Қазақстан халқына Жолдауының жекелеген ережелерін іске асыру мәселесі бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2020 жылғы 30 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Заңымен [2] кәмелетке толмағандарға қатысты жыныстық қол сұғышылыққа ден қою шаралары қатаңдатылды, бұл келешекте олардың санының азаюына ықпал етуі тиіс. Осы түзетулермен Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі - ҚР ҚК) 120 - бабына өзгерістер енгізілді, кәмелетке толмаған баланы зорлағаны үшін белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру түріндегі қосымша жазамен 15 жылдан 17 жылға

дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру жазасы көзделген. Егер көрсетілген іс - әрекеттер екі және одан да көп кәмелетке толмаған адамға қатысты не кәмелетке толмаған адамға қатысты аталған іс-әрекеттерді ата-анасы, өгей әкесі, педагог не оны тәрбиелеу жөніндегі міндеттер Қазақстан Республикасының Заңымен жүктелген өзге адам жасаса, онда іс-әрекеттер белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып не өмір бойы бас бостандығынан айыра отырып, неғұрлым қатаң түрде-17 жастан 20 жасқа дейін жазаланады.

Статистикалық деректерге сәйкес 2019 жылы Нұр-сұлтан қаласының мамандандырылған соты зорлау және сексуалдық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттері үшін 8 адамды соттады, ал 2020 жылы осындай қылмыс түрін жасағаны үшін сотталғандар саны 9 адамды құрады, бұл кәмелетке толмағандарға қатысты жыныстық қылмыстардың өскенін көрсетеді.

Құқық бұзушы-зорлаушылар арасында ҚР ҚК 120-бабының 4-бөлігі (бұрынғы редакциясында) бойынша басқа қылмыстармен бірге 1952 жылы туған бір ер адам ҚР ҚК 93-бабының 1-бөлігі 5-тармағының ережесін қолдана отырып, 19 жылға бас бостандығынан айыруға сотталған.

Осы орайда «Қылмыстың осы түрлері үшін қосымша жазаны одан әрі қатайту және тағайындау қажеттілігі бар ма?» деген сұрақ туындайды.

Әрине, көзқарастар әртүрлі болуы мүмкін, бірақ ҚР ҚК 39-бабының 2-бөлігіне сәйкес жаза «әлеуметтік әділеттілікті қалпына келтіру, сондай-ақ сотталған адамды түзеу және жаңа қылмыстық құқық бұзушылықтар жасаудың алдын алу мақсатында» қолданылады [3].

ҚР ҚК 120-бабының 3-2-бөлігі бойынша, сондай-ақ ҚР ҚК 121-бабының 3-2-бөлігі сияқты жаза белгілі бір санаттағы адамдарға, яғни оқушыларға/тәрбиеленушілерге жыныстық қол сұғушылық жасаған педагогтарға немесе білім беру, мекеме қызметкерлеріне қолданылады. Сондай-ақ ерекше ауырлататын мән-жай деп көрсетілген қылмыстық әрекеттерді ата-ананың өзінің кәмелетке толмаған балаларына қатысты жасауы танылады, бұл ретте қылмыстық заң шеңберінде оны ата-ана құқықтарынан айыру мүмкін емес, өйткені бұл ҚР ҚК-де көзделмеген.

Қылмыстық заң – бұл заңсыз қолсұғушылық жағдайында қолданылатын неғұрлым жазалаушы нормативтік құқықтық акт. ҚР ҚК жасалған қылмыстық құқық бұзушылыққа ден қою шаралары ретінде 2 – бапта жаза және өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларын көздейді.

Расында да, «қазіргі қоғамда кейбір жүйелер белгілі бір құқықтардан айыруды жазаларға жатқызбайды, бірақ оларды тек қауіпсіздік шаралары ретінде қарастырады, ал басқаларында олар қосымша жаза ретінде әрекет етеді. Сонымен қатар, кейбір заңнамаларда олар тағайындалған жазаның қосымша салдары ретінде анықталады» [4].

Қылмыстық құқық теориясында заңнамада көрсетілген жазалардың негізгі түрлерін зерттеуге назар аударылады, бұл оларды жүзеге асыру арқылы адамдарға қылмыстық-құқықтық әсер ету жүзеге асырылатындығымен түсіндіріледі, сонымен бірге қылмыстық заңнаманың міндеттерін шешу және жазалау мақсаттарына қол жеткізу үшін құқықтық реттеу, қосымша жаза түрлерін тағайындау және орындау практикасы маңызды.

Қылмыстық құқық теориясындағы қосымша жазалар негізгі жазалардың қосалқы құралы, сотталғандарға әсер ету құралы болып табылады, олар көбінесе нақты өмірлік жағдайларда әлеуметтік әділеттілікті, арнайы және жалпы алдын-алуды қалпына келтіру мақсаттарына қол жеткізуде шешуші мәнге ие болуы мүмкін.

Біз «қосымша жазалардың әлеуметтік маңыздылығы, ең алдымен, қылмыстық жауапкершілікті тереңірек дараландыруға, жазаның негізгі түрлерін анықтауға және сол арқылы жазаның белгілі бір мақсаттарына жету кепілдігін арттыруға мүмкіндік беретіндігінде» деген ұстанымды қолдаймыз [5, 8-бет].

Қосымша жазалар жасалған қылмыстық құқық бұзушылықтың ерекшелігі ескеріле отырып және кінәлінің жеке басының мінездемесі ескеріле отырып не заңның тікелей талабы бойынша немесе соттың қалауы бойынша сотталған адамның жекелеген тараптарына (негізгі жазамен салыстырғанда) ықпал ету арқылы қылмыстық жауаптылық пен жазаны саралауға және дараландыруға бағытталған бірыңғай (негізгісімен жиынтығында) кешенді жазалау шарасын күшейту және дараландыру үшін қолданылатын жазаның жекелеген мақсаттарына қол жеткізу үшін жазалар жүйесіне енгізілген қосалқы құралдар деп танылады.

Қосымша жазалар, егер олар ҚР ҚК Ерекше бөлігінің санкцияларға міндетті нормалары ретінде көрсетілсе, қылмыстық жауапкершілік пен жазаны саралау құралы болып табылады. Міндетті қосымша жазаларды ескере отырып, заң шығарушы қылмыстық жауапкершіліктің шегін белгілейді. Қосымша жазалардың функциялары белгілі бір иерархияны білдіреді. Олардың жалпы функциясы негізгі жазаның сипаттамасымен анықталады. Негізгі жазаның жаңа

қырлары оның функцияларын күшейту тұрғысынан оның функционалдығын өзгерте отырып, қосымша жаза тағайындау арқылы беріледі.

Жаза институтының дамуының ретроспективасы, сондай-ақ шет мемлекеттердің заңнамасын талдау жазалау жүйесінің, оның ішінде қосымшалардың тұрақты және үздіксіз түрленуін көрсетеді.

Қазақ КСР-інің 1959 жылғы 22 шілдедегі Заңымен бекітілген (1998 жылғы 1 қаңтардан бастап күші жойылды) Қазақ КСР-інің Қылмыстық кодексінде ата-ана құқықтарынан айыру сияқты қосымша жаза түрі көзделген (33-бап).

Ата-ана құқығынан айыру – бұл өте ауыр жаза. Ол тек міндеттерін лайықты түрде орындамайтын, түзеліп, өз міндеттерді тиісті атқарғысы келмейтін ата-аналарға қатысты қолданылады. Егер ата-ана (немесе олардың біреуі) отбасы заңнамасын өрескел бұзуға жол берсе не өз балаларының өміріне немесе денсаулығына қарсы қасақана қылмыс жасаса, ата-ана құқықтарынан айыру туралы шешім тек қана сот тәртібімен қабылданады.

Кәмелетке толмағандардың жыныстық қол сұғылмаушылығына қарсы қылмыстарға қатаң қарсы іс-қимыл жағдайында, біздің ойымызша, бұл жазаны оны кәмелетке толмағандарға қатысты жыныстық қол сұғушылық үшін қосымша жаза ретінде енгізу мүмкіндігі тұрғысынан, атап айтқанда ҚР ҚК 120 және 121-баптары бойынша қарастырған жөн. Біздің республикамыздың қылмыстық заңы ерекше ауырлататын мән-жайлар ретінде ата-анасы немесе өгей әкесі жасаған зорлауды немесе нәпсіқұмарлық сипаттағы күш қолдану әрекеттерін қарастырады (ҚР ҚК 120-б.3-б. 2) - т. және 121-б. 3-б. 2) - т.).

Балаларға қатыгездік тек балаларға дөрекілік, немқұрайдылық, адамның қадір-қасиетін қорлау, балаларды қорлау немесе қанау ғана емес, сонымен бірге ата-аналардың оларға физикалық немесе психикалық зорлық-зомбылық жасауы немесе олардың жыныстық қолсұғылмаушылығына қол сұғуы мүмкін. Ата-ана құқығынан айыру үшін осы негіздердің біреуі жеткілікті.

Ата-ана құқықтарынан айыру оған қатысты ата-аналар ата-ана құқықтарынан айырылған баламен туыстық фактісіне негізделген барлық құқықтардың тоқтатылуына әкеп соғады. Осылайша, ата-аналар еңбекке жарамсыз болған жағдайда кәмелетке толған балаларынан жәрдемақы алуға, сондай-ақ балалары бар азаматтар үшін белгіленген жеңілдіктер мен мемлекеттік жәрдемақыларға құқығы болмайды. Алайда, ата-ана құқығынан айыру ата-аналарды баласын асырау міндетінен босатпайды [6].

«Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» 2011 жылғы 26 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Кодексінде ата-аналарды (немесе

олардың біреуін) ата-ана құқықтарынан айыру негіздерінің толық тізбесі қамтылған. Осы негіздердің кейбіреулері қосымша түсіндіруді қажет етеді.

"Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы" ҚР Кодексіне сәйкес, егер ата-аналар: ата-ана міндеттерін орындаудан жалтарса, оның ішінде алимент төлеуден қасақана жалтарса; өз баласын перзентханадан, жетім балаларға, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған ұйымдардан және өзге де ұйымдардан алудан дәлелді себептерсіз бас тартса; өздерінің ата-ана құқықтарын теріс пайдаланса; балаға қатыгездікпен қараса, оның ішінде оған дене немесе психикалық зорлық-зомбылықты жүзеге асырса, оның жыныстық қолсұғылмаушылығын бұзса; ішімдікке, есірткі құралдарын және психотроптық заттарды қолданса, ата-ана құқықтарынан айырылады [6].

Сот ата-аналарды жоғарыда аталған негіздер бойынша олардың кінәлі мінез-құлқы болған жағдайда ғана ата-ана құқықтарынан айыруы мүмкін. Ата-аналардың балаларды тәрбиелеу жөніндегі өз міндеттерін орындаудан жалтаруы олардың адамгершілік және дене бітімі жағынан дамуына, оқуына, қоғамға пайдалы еңбекке дайындалуына қамқорлық жасамауынан, алимент төлеуден қасақана жалтаруынан көрінуі мүмкін. Мұндай жалтарудың ерекше жағдайы баласын перзентханадан немесе басқа балалар тәрбиесінен, емделуден немесе басқа мекемелерден алудан дәлелді себептерсіз бас тарту болып саналады.

Ата-ана құқықтарын теріс пайдалану деп бұл құқықтарды балалардың мүдделеріне зиян келтіру, мысалы, оқуда кедергілер жасау, қайыр сұрауға, ұрлауға, жезөкшелікке, спирттік ішімдіктерді немесе есірткілерді пайдалануға және т. б. бейімдеуді түсіну керек.

Балаларға қатыгездікпен қарау ата-аналардың оларға физикалық немесе психикалық зорлық-зомбылық жасауында немесе олардың жыныстық қол сұғылмаушылығына қол сұғуында ғана емес, сонымен бірге тәрбиелеудің жол берілмейтін тәсілдерін қолдануда да (балаларды дөрекі, немқұрайды, адамның қадір-қасиетін қорлайтын, балаларды қорлау немесе қанау) көрінуі мүмкін.

Бұл ретте қолданыстағы құқық бойынша ата-ана құқықтарынан айыру Қазақ КСР ҚК-де көзделгендей, қылмыстық заңнама шеңберінде жүзеге асырыла алмайды.

«Қылмыстық жаза тағайындаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 25 маусымдағы Нормативтік қаулысының 2-тармағына сәйкес: «Қылмыстық топтар құрамында қылмыстық құқық бұзушылықтар, сыбайлас жемқорлық, террористік, экстремистік қылмыстар, сондай-ақ кәмелетке толмағандардың жыныстық

қолсұғылмаушылығына қарсы қылмыстар жасағаны үшін кінәлі деп танылған және түзету жолына түскісі келмейтін бұрын сотталған адамдарға заңда көзделген қатаң жазалау шараларын міндетті түрде талқылау және қолдану қажеттігіне соттардың назары аударылсын» [7].

Қылмыстық заңның санкциясында қосымша жаза қолдану немесе қолданбау мүмкіндігі көзделсе, соттар оны тағайындау туралы мәселені талқылауға және үкімде қабылданған шешімнің себептерін көрсетуге міндетті. Мұндай жағдайларда қосымша жазаны қолданбау үкімнің қарар бөлігінде көрсетілмейді.

Адамды қосымша жаза тағайындау міндетті болып табылатын қылмыстық заңның баптары бойынша соттаған кезде сот оны үкімде қабылданған шешімнің себептерін міндетті түрде келтіре отырып, ҚР ҚК-нің 55-бабында көзделген жағдайлар болған кезде ғана тағайындай алмайды.

Осы ережелер мүлікті тәркілеу түрінде қосымша жаза тағайындауға қолданылмайды, оны қолданудың негіздері мен шарттары ҚР ҚК 48-бабының талаптарына сәйкес осы жазаның мазмұнымен айқындалады.

Шет елдердің заңнамаларын Испанияның Қылмыстық кодексінің мысалында қарастырайық, онда елдің Қылмыстық Заңында құқықтардан айыруға байланысты жазалардың толық тізбесі берілген, олардың ішінде: «ата-ана құқықтарынан, қорғаншылық және қамқоршылық, қорғау немесе қорғау құқықтарынан айыру: «кінәліні ата-ана құқығынан туындайтын құқықтардан айыру және жоғарыда аталған басқа да құқықтардан үкімнің қолданылу мерзіміне айыруды көздейді (Испания ҚК 39-бабы). Істің мән-жайларына байланысты сот бұл жазаны кінәлінің асырауындағы барлық немесе кәмелетке толмағандардың бірінің мүдделерін негізге ала отырып тағайындай алады» (Испания ҚК-нің 46-бабы) [8].

Мысалы, «Кантабрия округінің № 32/2006 сотының 2006 жылғы 5 қазандағы шешімімен сотталушы Маркос Алисияға қатысты зорлау үшін кінәлі деп танылды, 7 жылға бас бостандығынан айырылды, сол мерзімге пассивті сайлау құқығынан айырылды. Сот сотталушыны жәбірленушіге жарақат алғаны үшін 300 евро, сондай-ақ моральдық зиянды өтеу үшін 12000 евро төлеуге міндеттеді. Алдағы 10 жылда оған жәбірленушіге немесе оның тұрғылықты жеріне 300 метрден жақын қашықтыққа жақындауға тыйым салынады. [9].

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, 1959 жылғы Қазақ КСР заң шығарушысы мен Испания заң шығарушысының тәжірибесін дұрыс деп санаймыз, онда қылмыстық заңнама аясында соттың қосымша жаза қолдануы –

ата-ана құқығынан айыру көзделген. Осы қосымша жаза мемлекеттің жыныстық қол сұғылмаушылыққа қарсы жасалған қол сұғушылыққа барабар реакциясы болады және осы қылмыстар үшін қылмыстық жауапкершілікті одан әрі қатайтуға ықпал етеді деп ойлаймыз.

Осыған байланысты, қосымша жазалау жүйесін (ҚР ҚК 40 – бабының 3-бөлігі) жаңа түрмен-ата-ана құқығынан айыруды және ҚР ҚК 120-бабы 3-1, 3-2, 4-бөлігі және 121-бабы 3-1, 3-2, 4-бөліктерінің санкцияларына ата-ана құқықтарынан айыруды жазаның қосымша түрі ретінде қосуды ұсынамыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Миньковский Г.М. Уголовное право России: общая и особенная части. М., 1998. – 188 с.
2. Закон Республики Казахстан от 30 декабря 2020 года №393-VI ЗРК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросу реализации отдельных положений Послания Главы государства народу Казахстана от 1 сентября 2020 года «Казахстан в новой реальности: время действий» // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2000000393>.
3. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V ЗРК. // <https://adilet.zan.kz/kaz/>
4. Т.В. Кометиани. Лишение родительских прав – это крайняя мера семейно-правовой ответственности// <http://susumanskiy-rayon.ru/govinfo/govinfo prosecutors/media/>
5. Аветисян П.А. «Дополнительные наказания и их назначение» // Автореф. на соискание ученой степени к.ю.н. – Казань, 2003 г. – 32 с.
6. Кодекс Республики Казахстан от 26 декабря 2011 года № 518-IV «О браке (супружестве) и семье»// <https://adilet.zan.kz/kaz/>;
7. Нормативное постановление Верховного суда Республики Казахстан от 25 июня 2015 года № 4 «О некоторых вопросах назначения уголовного наказания»// <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P150000004S>.
8. Уголовный Кодекс Испании // http://artlibrary2007.narod.ru/kodeks/ispanii_uk.doc.
9. Berdugo Gomez de la Torre I., Arroyo Zapatero L., Garcia Rivas N., Ferre Olive J.C., Serrano Piedecasas J.R. Lecciones de Derecho Penal. — Parte General, 2.a ed. — Barcelona, 1999// «Наказание, связанные с лишением прав, по уголовному праву Испании» //А.Р. Абакаров.

ЛИШЕНИЕ РОДИТЕЛЬСКИХ ПРАВ КАК ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ НАКАЗАНИЕ ЗА ПОЛОВЫЕ ПОСЯГАТЕЛЬСТВА В ОТНОШЕНИИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Аннотация. В статье проанализированы подходы законодателя к наказуемости лиц совершивших преступления против половой неприкосновенности в отношении несовершеннолетних. Рассматриваются проблемы уголовной ответственности и назначения наказания за изнасилования в отношении несовершеннолетних и за преступления сексуального характера, совершённые в отношении несовершеннолетних, с учетом опыта законодателя советского периода. На основании проведенного анализа автором выработаны предложения по расширению системы дополнительных наказаний за указанную категорию преступлений.

Ключевые слова: изнасилование, несовершеннолетние, наказание, дополнительные наказания, лишение родительских прав.

DEPRIVATION OF PARENTAL RIGHTS AS AN ADDITIONAL PUNISHMENT FOR SEXUAL ASSAULT AGAINST MINORS

Annotation. The article analyzes the approaches of the legislator to the punishability of persons who have committed crimes against sexual integrity against minors. The problems of criminal responsibility and sentencing for rape against minors and for sexual crimes committed against minors are considered, taking into account the experience of the legislator of the Soviet period. Based on the analysis, the author has developed proposals to expand the system of additional penalties for this category of crimes.

Keywords: rape, minors, punishment, additional punishments, deprivation of parental rights.